

Slovenski Pravnik

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

VSEBINA:

1 DR. RUDOLF SAJOVIČ: O odgovornosti države in samoupravnih teles po čl. 18. ustave	193
2. DR. FRAN OGRIN: Stvarne in pravne pripombe k pravilniku o gostilnah in kavarnah	211
3. DR. METOD DOLENC: Nova orijentacija nemškega zdravstvenega sveta glede pravne zgodovine Slovanov	219
4. Dr. Josip Šilović — sedemdesetletnik	225
5. DR. FRANCE GORŠIČ: Pregled socialnopolitične uprave v Sloveniji	228
6. Književna poročila	233
7. Razne vesti	243

PRILOGA: Odločbe stola sedmorice v civilnih stvareh.

V LJUBLJANI

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

1928

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja: Dr. Rudolf Sajovic

Za Narodno tiskarno: Franc Jezeršek

Slovenski Pravniki

Izdaja društvo „Pravniki“ v Ljubljani

VZEBINA

- DR. RUDOLF ŠTAMBERG: O odgovornosti države za škodo...
- DR. JOŽE P. ŠTAMBERG: O odgovornosti države za škodo...
- DR. JOŽE P. ŠTAMBERG: O odgovornosti države za škodo...
- DR. JOŽE P. ŠTAMBERG: O odgovornosti države za škodo...
- DR. JOŽE P. ŠTAMBERG: O odgovornosti države za škodo...
- DR. JOŽE P. ŠTAMBERG: O odgovornosti države za škodo...
- DR. JOŽE P. ŠTAMBERG: O odgovornosti države za škodo...
- DR. JOŽE P. ŠTAMBERG: O odgovornosti države za škodo...
- DR. JOŽE P. ŠTAMBERG: O odgovornosti države za škodo...
- DR. JOŽE P. ŠTAMBERG: O odgovornosti države za škodo...

V Ljubljani

IZDAVAJELSKO DRUŠTVO „PRAVNICI“

1938

Na predložitve in s soglasjem Dr. R. Štamberg...

SLOVENSKI PRAVNIK

Leto XLII.

Ljubljana, 1928.

Št. 9.—10.

O odgovornosti države in samoupravnih teles po čl. 18. ustave.

Dr. Rudolf Sajovic.

(Konec.)

Škodo mora učiniti državni ali samoupravni organ. Pod organi razumevamo v vsaki organizaciji osebe, ki ustvarjajo in izražajo voljo te organizacije. Prav tako v javnih organizacijah, kamor prištevamo državo in samoupravna telesa.²⁷⁾ Državni organi so predvsem osebe, ki predstavljajo na zunaj državni organizem, v prvi vrsti torej državni uslužbenci, nameščeni po določbah činovniških zakonov, dalje vojaške osebe in vojaški uradniki. K državnim organom je treba prištevati tudi ministre, dasi večina odredb činovniškega zakona ni uporabna nanje.²⁸⁾ Prištevati je državnim organom v smislu te določbe tudi vse druge osebe, ki niso v državni službi, pa vendar po državnem ustroju samem opravljajo oblastne funkcije, četudi samo od časa do časa, pa so vendarle člen v državni organizaciji pri izrekanju oblastnih odločb. To so: porotniki, sodniki lajki, komisije za ugotovitev dohodka in davčni odbori ter njih člani po zakonu o neposrednih davkih. Dalje inspektorji dela in njih organi po zakonu o inspekciji dela od 30. decembra 1921 Sl. N. IX./1922, Ur. l. št. 106/22, notarji kot sodni komisarji po § 183 not. reda, duhovniki kot voditelji matrik. Nasprotno ne bo moči imeti za organe v tem smislu druge osebe, čeprav izvršujejo kontrolo, poverjeno jim po za-

²⁷ Pitamic, Država str. 175 sl. definira pojem državnega organa tako-le: »da organi ustvarjajo, spreminjajo in uporabljajo pravna pravila ter ugotavljajo njih pomen, kadar je sporen.«

²⁸ Gl. Sl. Jovanović, op. c., str. 361.

konih: delavske zaupnike (po zakonu o zaščiti delavcev), zadružne nadzornike, ki so le organi dotične zadružne zveze, izvršujoče kontrolo nad zadrugami-članicami. Iz tega vidika tudi konkurznega upravnika ne bo smatrati za sodni, torej državni organ, vzlic temu, da ga zakon naravnost navaja med organi konkurznega postopka. On je v prvi vrsti zastopnik upnikov, ima po njih intencijah in v njih interesu realizirati stečajno imovino. Zato je odgovoren tudi osebno za povzročeno škodo. Enako ne prisilni upravnik v izvršilnem postopanju, čeprav opravlja svoj posel pod nadzorstvom in po navodilih izvršilnega sodnika. Pripomniti pa je, da je to vprašanje čokaj sporno in da se prav često smatrata zlasti konkurzni in prisilni upravnik za oblastna organa.

Oblastni samoupravni organi so predvsem oblastna skupščina in oblastni odbor (čl. 3 samoupr. zak.), dalje pa tudi vsi nameščenci oblastnega odbora (čl. 63 cit. zak.) in njegovih zavodov. Slično so sreska skupščina, sreski odbor in njegovi nameščenci organi sreske samouprave, pri občinah občinski svet (§ 28 obč. r. za mesto Ljubljano) in župan z magistratom, t. j. z občinskimi nameščenci vred (§ 63 cit. obč. r.), oziroma občinski odbor in občinsko starešinstvo. Da sta oblastna in sreska skupščina organa, čijih dejanja utegnejo učiniti škodo, je utemeljeno v njih položaju. Ti dve skupščini ne ustvarjata zakonov kakor Narodna skupščina, imata samo pravico izdati uredbe temeljem veljavnih zakonov in v njih okviru. Če kršijo te uredbe po zakonih priznane pravice državljanov, je dopustna proti njim pritožba na upravno sodišče, če je bila z uredbo naravnost povzročena škoda, odgovarja zato oblast oziroma srez. Pri aktih Narodne skupščine pa je nasprotno vsaka protizakonitost izključena, kajti vsak tak akt je po svoji vsebini in obliki zakon, ki spreminja prejšnje določbe in ustvarja nove. Zato Narodna skupščina ni državni organ v smislu čl. 18 ustave, dočim so to oblastna skupščina in sreska ter tudi občinski svet v občini.

Škoda, ki so zanjo odgovorne država in samouprave, mora biti učinjena z nepravilnim izvrševanjem službe. Težkoče povzroča interpretacija nejurističnega izraza »nepravilno«. Ali je »nepravilno« identično z »nezakonitim«, ali po-

menja nekaj več? Po Tasiću je podano nepravilno izvrševanje službe, tudi ako so bili kršeni tehnični predpisi službe, sicer pa da so nepravilna dejanja vedno tudi nezakonita.²⁹⁾ Pojem »nepravilnosti« je, kakor pravi Jovanović, zelo raztezen in ohlapen.³⁰⁾ Ta izraz torej pomenja, — da se ni hotela postaviti nobena meja za intenzivnost kršitve: ni se hotelo omejiti, da bi bilo javno telo odgovorno samo za namerne kršitve službe in pa take, učinjene iz velike nemarnosti. Odgovornost bo podana tudi tedaj, če je zakrivila kršitev službe samo culpa levis dotičnega organa. Pojem nepravilnosti obsega zato vsako kakršnokoli kršitev uradne dolžnosti: kakor oškodovanje iz namena, nemarnosti, nepazljivosti, nebrižnosti, pozabljenja, vsled tehniških pogrškov, politične ali osebne pristranosti. Nasprotno pa bo izločiti vsa slučajna oškodovanja zasebnikov v njih pravicah, kakor tudi odkloniti jamstvo javnih teles za učin, ako ni dovedlo posredno teh oškodovanj kako dejanje ali opuščenje javnega organa.³¹⁾ ³²⁾ Jamstvo za učin

²⁹⁾ Tasić, op. c., str. 712 in sl.

³⁰⁾ Sl. Jovanović, op. c., str. 431.

³¹⁾ Podobno Tasić, op. c., str. 716.

³²⁾ Že ob zaključku te razprave došel mi je v roke po prijaznosti g. univ. prof. dr. Kreka, za kar se mu na tem mestu najlepše zahvaljujem, tekst § 1341 načrta edinstvenega o. d. z. Besedilo še ni dokončno, oddali so oddvojena mnenja Krek, Maurović in Tadić. Civilnopravna sekcija Stalnega Zakonodajnega Sveta je sklenila, da se pošlje ta paragraf tudi javnopravnemu odseku, da odda tudi on svoje mnenje. Tekst tega paragrafa se glasi:

Odgovornost države i samoupravnih tela. § 1341. (1.) Ako činovnik ili drugi službenik države ili samoupravnog tela kome nanese štetu time, što u vršenju svoje službe namerno ili iz velike nemarnosti svoje dužnosti povredi ili što se neopravdano protivi da svojju službu vrši ili što je skrivio jer vršenje službe bez razloga odugovlači, a takva se šteta nije mogla ukloniti zakonskim pravnim lekovima, oštećenik može, u koliko ne postoje posebni zakonski propisi, tražiti redovnim tužbenim putem naknadu od države ili samoupravnih tela. (2.) Činovnik ili drugi službenik države ili samoupravnog tela, po čijem je ovlašćenju ili u čije je ime štetnik postupao, odgovara državi ili samoupravnom telu samo onda, ako bi mu se mogla pripisati zla namera ili velika nemarnost. A da li će i u koliko u ovom slučaju odgovarati i niži činovnik odnosno službenik zavisi od toga da li ima u toliko i do njega krivnje. (3.) Pravo države ili samoupravnih tela na podizanje tužbe zbog naknade štete prestaje smrću odgovor-

zlasti še, ko je za takšno jamstvo zahtevati izrečen zakonski predpis. »Nepravilno« je po tem identično z izrazom »nezakonito« v čl. 91 ustave in čl. 1 zak. o min. odgov. Po teh določbah je odgovorna država za škodo, ki jo učinijo ministri z nezakonitim izvrševanjem službe, tudi tu ni omejena odgovornost samo na kršitve, učinjene namerno ali iz velike nemarnosti.

Nezakonito in nepravilno je to, kar ni v skladu z zakoni oziroma nasprotuje izvršilnim predpisom, izdanim temeljem zakonov. Nezakonitost ali nepravilnost morata biti podani očitno; to se pravi: uradna odločba ali dejanje mora izrekati nekaj drugega, kakor je moglo slediti iz pozitivnega prava. Stranki bo treba dokazati samo neskladnost uradne odločbe, izdane po javnem organu, z ustreznimi zakonitimi predpisi. Kdo je kršil in kako, to ne zanima pri vprašanju nezakonitosti in nepravilnosti. Zlasti je neodločilno pri tem, kako odgovarja napram javnemu telesu organ sam, to vprašanje je urejeno po drugih vidikih kakor pa vprašanje odgovornosti javnega telesa napram poedincu. Izločiti pa je iz pojmov nezakonitosti in nepravilnosti one primere, ki dopuščajo po zakonih različno tolmačenje. Korigirati nepravilno interpretacijo je stvar višjih stopenj in mora obveljati tolmačenje najvišje stopnje za pravilno. To velja prav tako glede odločb upravnih oblastev kakor

nog činovnika ili drugog službenika. (4.) Ali ako činovnik ili drugi službenik usled povrede službene dužnosti imao imovinsku korist, odgovaraju njegovi naslednici imovinom koja im je pripadala iz njegove imovine.»

Takoj na prvi pogled zbode v oči, da ta paragraf shvača kršenje javnega posla precej sorodno s češkoslovaškim načrtom (gori opomba 15). Predvideva pa odgovornost samo za dejanja, izvršena namerno ali iz velike nemarnosti, torej za dokaj manj kakor predvideno v ustavi. Vendar se ta okolnost ne more smatrati za protiustavno, ker je po ustavnem predpisu meja med pravilnim in nepravilnim v istini težko določljiva. Izpostavljen pa je ta način ureditve istim očitkom kakor § 1313 češkoslov. načrta, da je s privzetjem te določbe v o. d. z. zbrisana meja med javnim telesom kot subjektom javnega prava in subjektom zasebnega prava. Ali naj država tudi pri zaključenih pogodbah odgovarja samo za dolus in culpa lata svojih reprezentantov, dočim jamčijo druge pravne osebe tudi za culpa levis in često celo za golo naključje? To neskladnost utegne povzročiti prevzem predlaganega § 1341 v sistem o. d. z., ker bi se s tem postavljale vse druge odškodninske določbe o. d. z. izven veljave za državo in samoupravna telesa.

glede sodnih odločb in ne gre, da bi ena vrsta javnih oblastev pobijala tolmačenje drugih oblastev. Zato pa je pogoj nezakonitosti in nepravilnosti, da sta v pobijanem aktu podani očitó. Ne more se smatrati tudi za nezakonito ali nepravilno, kadar je smelo odločiti oblastvo po svobodnem preudarku, kjer je svobodni preudarek dopuščen in se pri tem formalne in materialne meje, svobodnemu preudarku stavljene, niso prekoračile. Ako sloni odločba na svobodnem preudarku, potem tudi motivi, ki so bili odločilni zanjo, niso prav nič mero-dajni. Upošteva se vselej samo končni učin.

Nezakonito ali nepravilno dejanje mora biti izvršeno v službi. Včasí je težko pravilno ugotoviti, ali je organ izvrševal službo ali ne, ko je učinil škodo. Odklanja se na eni strani odgovornost za kazniva dejanja, češ da organu kaznivih de-janj službena dolžnost ne nalaga in da nobena družba ne more odgovarjati za takšna dejanja drugih oseb. Na drugi strani pa se skuša naprtiti javnemu telesu odgovornost za vse, kar je storil organ. Ne eno ne drugo ne smatram za pravilno. Gotovo država ne odgovarja, če vojak na vojaškem pohodu porabi priliko odmora in gre v bližnjo hišo prosit kruha, pa zabode z bajonetom kmetico, ki prošnji ni ugodila. Ali pa če razsaja na veselici pijan finančni stražnik, ki na njej ni služ-beno prisoten, ter rani eno ali več oseb. Prav tako tudi ne, če ukrade sluga depozitnega urada, ki si je preskrbel skrivaj ključ od blagajne, hranjeno gotovino ali vrednostne papirje. Slično bo treba odločiti, ako nezvesti pisarniški uradnik po-tvori podpis svojega predstojnika in s tem učini nekaj škod-ljivega za drugo osebo. V vseh teh primerih dejanje javnih organov ni v zvezi z njih službo: vojak ni izvršujoč vojaško dolžnost stopil v hišo kmetice, finančni stražnik ni opravljal službe na veselici, davčni sluga ne rokuje z depoziti in pisarni-ški uradnik nima pravice izdajati odločb. Kjer torej ni prave zveze s službo, ne bo moči govoriti o kršitvi službe, in organ sam odgovarja za svoje ekscese po običajnih pravnih načelih. Ako pa je bilo nepravilno dejanje učinjeno v izvrševanju javne službe, tako da se ne da ločiti od nje, tam odgovarjata država ali samoupravno telo, pa najsi ustanavlja dejanje organa tudi po kazenskih zakonih odgovoren čin. N. pr. če izda podmičeni

sodnik krivično sodbo ali če prekorači policijski stražnik pravico uporabe orožja in poškoduje telesno koga in podobno.

V praksi se često dogaja, da državni uradniki sami tožijo državo na priznanje svojih pravic, zajamčenih po činovniškem zakonu. Prav za prav res ni med državo in njenimi uslužbenci nobene pogodbe, vendar je razmerje med obema določeno po zakonskih predpisih, ki urejajo to razmerje. Ti predpisi določajo tudi, kakšno pot mora nastopiti organ za popravilo krivice. Če se torej pravočasno ne nakaže plača ali pokojnina, je izključena pot pravde,³³⁾ če to ni izrečno priznано, kakor n. pr. po belgijskem ali nemškem pravu. Ako pa se zgodi krivica in je bil kdo proti predpisom ali temeljem izkrivljenih dejstev odpuščen iz službe ali upokojen, potem je podano nezakonito ali nepravilno izvrševanje službe in odgovarja za posledice država. Kar pa se tiče samoupravnih organov, se jim pravdna pot za njih zahtevke iz službenega razmerja ni nikdar osporavala. Samoupravna telesa so namreč pravne organizacije nižjega reda, oborožene s silo, kolikor jim jo nudi v pomoč nadrejena država, državna oblastva so poklicana soditi o razmerjih samouprav napram drugim pravnim subjektom, kolikor ta izrečno niso izvzeta in odkazana v odločevanje samoupravi.

V vseh teh primerih gre za tzv. javne pravice državljanov, torej tam, kjer nastopata država ali samoupravno telo kot oblastvo, kot imperij. Kjer imenovana nimata tega značaja, kjer nastopata kot privatnopravni osebi, tam ni mesta za uporabo čl. 18, najsi se udelejujejo v njih imenu tuđi javni organi. Pri tem ni pozabiti, da je pojem fiska ali erarja širši od pojma države kot zasebnopravnega subjekta. Država se ne imenuje erar samo tedaj, kadar nastopa kot podjetnik, lasnik, dedič

³³⁾ Krek: Das Verfassungsrecht... str. 24 in sedaj Krek-Škerlj, op. c. str. 63. Nasprotno Kumanudi: Administrativno pravo 1921, str. 79, ki trdi, da so nameščanje, odpuščanje in upokojevanje uslužbencev javnopravni akti in da je pravica na plačo in pokojnino javnega značaja. Visokost teh pa je privatnopravne prirode. Čim ima uslužbenec to pravico, je sklenjena med obema pogodba, po kateri ima nameščenec pravico, iztožiti plačo ali pokojnino. Gl. tudi odločbo št. 60 v zbirki Themis VII., po kateri je pristojen edinole minister, da odloči o tem, gre li osebi pravica do pokojnine ali ne.

in podobno, marveč sploh v vseh imovinskih stvareh, tudi kot izterjevateljica davkov in javnih dajatev, torej v javno-oblastni lastnosti. Ako je država lastnik zemljišča, je presojeti vsa pravna razmerja glede tega zemljišča po normah civilnega prava, torej tudi, če upravnik tega zemljišča, ki je uradnik in ima po svoji službeni dolžnosti skrb zanj, zabraujuje zasebnikom izvrševati služnostne pravice na tem zemljišču. Ako pade z državnega ali samoupravnega poslopja kos opeke ali se utrga telefonska žica, najsi se zgodi to po nemarnosti javnih funkcionarjev, odgovarja javno telo kot lastnik po določbah o. d. z. Ako prevaža vojaški voznik drva ali konjsko krmo za svojo vojaško edinico in napravi škodo, bodisi da povози koga ali udre v mestu šipo, odgovarja zanj država prav tako kot privatni prevoznik za svojega hlapca.³⁴ Vse dolžnosti in pravice, ustanovljene s posebnimi pogodbami za javno telo, je presojeti po zasebnopravnih predpisih. Ako določa čl. 22. fin. zakona za leto 1928/29, da je odgovoren državni organ za materijalno škodo, povzročeno s tem, da je sklenil pogodbo brez soglasne odločbe ministra za finance za izplačilo v tuji valuti, in obenem proglašá to pogodbo za neveljavno, je to samo poudarjanje zasebnopravne norme, da pooblastitelj ni vezan, kadar je pooblaščenec prekoračil dano mu pooblastilo. Pošta in železnica tudi kot javni prometni sredstvi ne izgubita značaja prometnega podjetja, čeprav sta v državnem obratu. Samo organizacija in vodstvo poslov sta določena po upravnih predpisih, na zunaj pa stopata v stik z občinstvom s civilnopravnimi pogodbami. Za škode, ki jih imajo pri poštnem prometu zasebniki, je država odgovorna po določbah pravilnika za notranjo poštno službo I. del od 15. decembra 1921 št. 68063 čl. 68 do 81. V teh členih je urejeno kakšne odškodninske pravice nastanejo, če se poštne pošiljke izgubijo, napačno ali prekasno vročijo.³⁵ Za železniške prevoze veljajo določbe

³⁴ Nasprotno odločba stola sedmorice, odd. B., Pravn. zb. št. 138.

³⁵ Nasprotnega mnenja najbrže Tasić, op. c., str. 724 in kakor se zdi tudi Sl. Jovanović, op. c., str. 431, ki navajata tudi pomotne vročbe poštnih pošiljk in brzojavov za vzglede nepravilnega izvrševanja službe. — Glej sedaj tudi čl. 10 pravilnika o prenašanju pošiljk po zraku v notranjem prometu K SHS, od 10. februarja 1928, Sl. N. 80/XXVI, Ur. l. 112.

železniško - saobračajne uredbe od 25. aprila 1925, Ur. l. št. 307, Sl. N. 185/XL. Slično tudi po zakonu o zrakoplovstvu od 22. februarja 1928, Ur. l. 83, Sl. N. 50/XIII. v členih 88 do 90 pod zaglavjem »Škode in odgovornosti«, dalje po pravilniku o poštnem avtomobilnem prometu od 12. junija 1926, št. 317, Ur. l. Sl. N. 167/XLVI. Vsi ti predpisi so samo del trgovinskega, torej zasebnega prava. Enako velja glede drugih podjetij, zlasti rudnikov, tovarn in podobno, ki so javna lastnina.

Velike važnosti je ugotovitev, kdaj so uporabni za javno telo predpisi javnega prava in kdaj zasebnega prava. Potem se ravna, za kakšno krivdo in za kaj je javno telo sploh odgovorno, kolikšna odškodnina se more zahtevati, pred katerim oblastvom se te pravice uveljavljajo in kdaj odškodninski zahtevek zastara.

Kaj naj se razume pod škodo, ne povedo natančneje ne čl. 18 in 91 ustave, prav tako ne čl. 1 in 4 zak. o min. odgv. in tudi ne čl. 27 do 34 zakona o sodnikih.³⁵) Vendar pa se morata prištevati zadnja dva k izvršilnim predpisom, ki naj dasta možnost, da se uvede ustava v življenje. To je nov dokaz, da so tudi ustavni predpisi takoj obvezni, ako je možno glede na celotni pravni sistem ugotoviti v njih izraženo normo. Brez oklevanja bo odločiti, da mora biti povzročena škoda gmotna,³⁶) ki je ocenljiva v denarju, saj priznava odškodnino za imaterialno (idealno) škodo naše pravo samo v izjemnih primerih (n. pr. čl. 62 zakona o tisku). Pri vprašanih odgovornosti javnega telesa se tudi ne tretira prav nič oblika kriv-

³⁵ a) Doslej že parkrat cit. predlog zakona o sodnikih rednih sodišč je bil medtem sprejet v Narodni skupščini. Ni pa bil do današnjega dne še objavljen v Službenih Novinah. V veljavo ima stopiti z dnem 1. aprila 1929, zato naj se tudi smatrajo navedbe tega zakona v tej razpravi samo za to, kar so, namreč da se namerava uvesti zakon take vsebine, ki razvija obširneje v čl. 18. ustave izraženo normo. Izrečno pripominjam, da se glasi sprejeti čl. 33 po tiskanem izveštaju zakonodajnega odbora takole: »Tužba protiv sudije u slučaju datog odobrenja da ima mesta gonjenju zbog krivičnog dela...« itd. Ta tekst torej ne podpira naziranja, izrečenega pri opombi 26), podpira marveč prej nasprotno naziranje. Koliko je seveda razpoložljivi mi tekst pravilen, ne morem presoditi, ogniti se da samo očitnim — a to številnim tiskovnim pomotam.

³⁶ Gl. Tasić, l. c., str. 721.

de javnega organa, dovolj je, da je bila z nekim dejanjem povzročena škoda in da je ta škoda vprav posledica dotičnega oblastvenega čina (načelo vzročne zveze). Ali se povrača samo resnična škoda, ki jo je imel državljjan (damnum emergens) ali tudi odišli dobiček, je vprašanje, ki bo nanj odgovoriti po občnih načelih, ko določba o tem popolnoma molči in ravno tako tudi cit. določbe zakona o min. odgovornosti in zakona o sodnikih.³⁷⁾ Napram oškodovancu odgovarja javno telo za vso škodo tudi tedaj, če je na nepravilnem upravljanju službe poleg javnega organa kriva druga od oškodovanca različna oseba. Zaradi tega bo javno telo poleg druge osebe vedno solidaren dolžnik. Moreta biti tudi skupaj tožena pri sodišču, pristojnem za sospornike.

Upoštevati pa je tudi možno krivdo oškodovanca samega. Pri tem bo odgovarjalo javno telo samo sorazmerno. Popolna oprostitev države ali samoupravnega telesa skoraj ne bo možna, ker odgovarjata za vsako krivdo in si je težko predstavljati, da bi javni organ izvršil svoj urad brez sleherne lastne krivde samo pod vplivom tuje osebe.³⁸⁾

Pri vprašanju škode je nadalje največje važnosti, da se določi, kdaj je škoda nastala. Potem se ravna jo zlasti odgovi na vprašanja o pristojnosti sodišč in o zastaranju tožbenega zahtevka.

Že v uvodu je omenjeno, da skušajo javne korporacije z jamčiti zakonito in pravilno izvrševanje izdanih predpisov s tem, da so podvrgele odločbe nižjih oblastev presoji višjih stopenj. Kjer teče zoper oškodovalni ukrep nižjega oblastva pritožba, nastopi škoda šele po pravnomočnosti tega ukrepa. tam še ni mesta za tožbo po čl. 18.³⁹⁾ Škoda sploh še ni nastopila. Prav tako državljjanu pač ne bo priznati pravico po čl. 18, če je opustil razpoložna pravna sredstva zoper krivični oblastni čin, kajti njegova dolžnost je, da pre-

³⁷⁾ Arg. »za škode« v ustavni določbi bi se dalo trditi, da je mišljen samo damnum emergens. Če bo obveljal cit. predlagani tekst § 1341 o. d. z., bo po sistemu o. d. z. odškodnina obsegala vedno tudi lucrum cessans, kar bi bilo glede na veliki riziko javnih teles odklanjati.

³⁸⁾ Pač pa bi bilo možno to tedaj, če bi odgovarjala država in samoupravno telo samo za dolus in culpa lata.

³⁹⁾ Tako odločba stola sedmorice, odd. B. Pravn. zb. št. 57.

iskusi nepravilno uradno dejanje. Država ni ustanovila višjih stopenj samo za to, da se dožene teoretična pravilnost oblastnih dejanj, nego tudi za to, da obvaruje državljane pred pretečo škodo in tudi sebe pred sličnimi zahtevki državljanov napram nji. Zato je vsak, kdor se namerava poslužiti tožbe po čl. 18, zavezan, da izčrpa prej vsa redna pravna sredstva, ki so mu razpoložna v danem primeru.⁴⁰⁾ Odstopi se od tega načela samo tam, kjer je škoda nastopila takoj z uradnim činom in je neodvratna, zlasti ako je bila škoda povzročena z delom in ne z oblastnim aktom. N. pr. ako je kdo telesno poškodovan od javnega organa in je organ pri tem očitvidno prekoračil dovoljenje za uporabo orožja, dalje ako je tržno nadzorstvo trgovcu zaplenilo kot škodljivo (neužitno) blago in ga takoj uničilo in podobno. Sicer pa je vztrajati na tem, da se mora preteča škoda z možnimi pravnimi sredstvi odkloniti.

Poleg rednih upravnih inštanč imamo še upravna sodišča in državni svet, ki vrše kontrolo nad upravnimi oblastvi. Tožba na upravno sodišče in državni svet je dopustna, ako je akt upravnega (in tudi samoupravnega) oblastva kršil pravico ali v zakonu⁴¹⁾ osnovan neposredni osebni interes tožiteljev. Tožitelj ima torej zoper takšen upravni akt, še pravico tožbe na upravno sodišče oziroma državni svet, čim je izčrpal predvidena pravna sredstva v upravnem postopku. Ali je do rešitve teh tožb izključena tudi odškodninska tožba po čl. 18. ustave, ali sta dopustni obe zaeno, druga poleg druge?

Tožba na upravno sodišče nima odložne moči. Upravno oblastvo, torej oblastvo, ki je izdalo pobijani upravni akt, pa sme po tožiteljevi prošnji odgoditi izvršitev upravnega akta do končne upravnosodne odločbe, če to dopušča javni interes ali če bi prizadela izvršitev škodo, ki se ne bi dala popraviti (čl. 36 zak. o upr. sod.). Kakor videti, je prepuščeno popolnoma prostemu preudarku upravnega oblastva, ali naj odloži pobi-

⁴⁰⁾ Tako tudi predlagani § 1341 o. d. z. Čl. 38/5 zak. o sodnikih ima samo »kadar je odločba... postala pravnomočna«.

⁴¹⁾ Pod zakonom je razumeti tudi uredbe z zakonsko močjo. Gl. Jovanovič: Priručnik 1926, str. 61.

jani upravni akt ali ne. Če upravno oblastvo ne smatra za umestno, more v tem primeru takoj izvršiti svoj ukrep, v drugih ga praviloma mora oziroma se oškodovani ne more zanašati, da se ne bo izvršil. Zato bo dopustna odškodninska tožba, ne da bi bil prisiljen oškodovani pritoževati se pri upravnih sodiščih, in mu opustitev upravne tožbe ne pogubi odškodninskega zahtevka. Pač pa se bo treba nasprotno odločiti, da vložitev tožbe pri upravnem sodišču zavira odškodninsko tožbo, kolikor se je namreč nadejati, da se bo dosegla z upravno tožbo odstranitev oškodovalnega akta in s tem tudi učinjene škode. Ne gre namreč, da bi se razpravljala ista stvar na dveh tirih, takšna kumulacija bi bila v posmeh vsaki smotrenosti. S pravnomočno odločbo upravnega sodišča je pa končno rešeno tudi vprašanje zakonitosti ali nezakonitosti upravnega akta in s tem rednemu sodišču odvzeta vsaka možnost, v tem pogledu presojati pobijani upravni akt z drugega vidika. Na izrek upravnega sodišča bo namreč redno sodišče vezano, dejanje javnega organa je končno veljavno spoznano za nepravilno ali pravilno. Kontrola nad pravnomočnim izrekom upravnega sodišča ni več kontrola nad dejanjem upravnega oblastva. Kakor pa zavira tožba na upravno sodišče vložitev tožbe na redno sodišče, tako naj ima tudi kesneje vložena upravna tožba to posledico, da se postopanje na odškodninsko tožbo pri rednem sodišču prekine. Navedeni razlogi govorijo nedvoumno zato. Upravna sodišča, kamor prištevamo v širšem pomenu besede tudi državni svet, so namreč že po svojem bistvu in sestavi, dalje glede na strukturo upravne organizacije v prvi vrsti poklicana, da sodijo o zakonitosti ali nezakonitosti upravnih aktov, upravna sodišča niso civilnim sodiščem subordinirana nego koordinirana, civilno sodišče ne more biti vsemogočno napram drugim, tudi nezavisnim sodiščem. Če naj bo drugače, potem je dana možnost nasprotujočih si izrekov dveh sodišč o zakonitosti uradnega čina. Na katero naj bo javno telo vezano? To utegne privedi v praksi do nepredvidenih komplikacij in često prav neljubih posledic.⁴²⁾

⁴²⁾ Res v tekstu zagovarjana misel ni v skladu z določbo pri nas veljavnega c. pr. r., zlasti ne § 190. Toda smotrena je edino-le predlagana

Tožba za odškodnino z a s t a r a v 9 m e s e c i h. Devetmesečni rok je pravi zastaralni in ne prekluzivni rok. Zato prične teči šele s trenutkom, ko je škoda nastopila in veljajo zanj določbe o ovirah (med te je šteti tudi vložitev tožbe pred upravnim sodiščem) in prekinjenju zastaranja, kakor jih pozna državljansko pravo. Kdaj nastane škoda, je že gori povedano, redno bo nastop pravnomočnosti uradnega čina tudi pričetek oškodovanja, zlasti tam, kjer je neskladje uradnega dejanja s pozitivnim pravom očitno.⁴³ Ako pa je prišlo do uradnega akta vsled dejanja, ki iz ukrepa samega ni vidno ali vsaj ne njegova nepravilnost, prične teči zastaralni rok šele od dne, ko je oškodovani zaznal za nepravilnost,⁴⁴ n. pr. ako se sklicuje oblastveni ukrep na poročilo drugega organa, o katerem se šele naknadno zve, da je neistinito ali potvorjeno. Tako tudi zakon o sodnikih, čl. 28/5: devetmesečni rok se računa od dne, ko je postala nepravilna odločba pravnomočna, ako odločba ni bila predana oškodovancu ali je bila škoda prizadeta z drugim dejanjem ali opuščenjem, od dne, ko je oškodovani za oškodovanje zaznal.

Za razpravljanje o teh odškodninskih zahtevkih so pristojna r e d n a s o d i š č a. Pod rednimi sodišči je razumeti civilna sodišča v nasprotju z upravnimi sodišči, ki bi se jim tudi dalo poveriti sodstvo o teh zahtevkih. Tako v Franciji, kjer vsled striktno provedenega načela o ločitvi sodne oblasti od upravne perhorecirajo sodstvo civilnih sodišč o zahtevkih zoper državo. Tudi Avstrija je tik pred svetovno vojno pripravljala zakon o imovinskopravni odgovornosti države, ki je predvideval kompetenco upravnega sodišča (Plojev načrt). Naša ustava pa se je odločila za pristojnost rednih sodišč in to brez izjeme, ki je ni napravila niti pri odškodninskih zahtevkih, nastalih vsled ministrskih dejanj.⁴⁵ Pred rednim civilnim solucija, zlasti ko upravna sodišča niso upravna oblastva nego sodišča. Zato je zahtevati vsaj de lege ferenda takšno ureditev.

⁴³ Tako odločba stola sedmorice, odd. B. Pravn. zb. št. 57.

⁴⁴ Tako odločba stola sedmorice, odd. B. Pravn. zb. št. 138.

⁴⁵ Tako zavrača na civilnopravno pot tudi pripomba k čl. 6 pravilnika o postopanju ob nezgodah v zrakoplovni službi itd. od 10. junija Ur. l. 308 Sl. N. XLIII. Cit. tekst § 1341 pa pripušča v tem pogledu tudi izjeme, kar ni po ustavi. Tudi po zak. o sodnikih je v poglavju VII., ki go-

sodiščem bo uveljavljati državljanom tudi odškodninske zahtevke zapor samoupravno telo (čl. 100 zak. o obl. in srezki samoupravi, zadnji odst.)⁴⁶⁾

Težje bo odločiti, pred katerim rednim sodiščem je iznesti odškodninski spor. Pri nedostatku natančnejše določitve je treba poseči po občnih normah o podsodnostih. Ker se kosa čl. 18 prav z vsemi določbami avstrijskega sindikatnega zakona iz l. 1872, je imeti ta za razveljavljen prav v vseh točkah in je torej popolnoma prestal veljati. Država je bila po sindikatnem zakonu odgovorna pravzaprav samo kot porok in plačnik, po čl. 18 pa je odškodninska obveza napram državljanu samo njena. Tudi ne kaže samo v tem edinem primeru delati izjemo, v ničemer utemeljeno. Poklicano soditi o tožbi bo torej redno sodišče I. stopnje. Pri nas se bo določevalo to za sedaj še po § 4 naredbe od 9. marca 1898, št. 41 drž. zak., kadar bo tožena država. V drugem primeru te določbe, kadar bo določiti kraj, kjer se je nepravilno uradno dejanje učinilo, bo določena pristojnost po uradnem sedežu dotičnega organa, ki je nepravilni čin zakrivil. Če je bilo to ministrstvo, po sedežu ministrstva, sicer velikega županstva ali srezkega poglavarja, ne glede na to, kdo je izdal krivični odlok. Zadnjih dveh tedaj, ako sta res izdala dotično rešenje v lastnem področju, če tudi po predhodnem vprašanju pri nadrejenem oblastvu ali po njegovem pooblastilu. Sedež nižjega oblastva bo odločal tudi, ako je izdalo nezakoniti ukrep na zapoved višjega oblastva, a v lastnem področju. (Prim. čl. 90 zakona o civilnih uradnikih in ostalih državnih uslužbencih in čl. 67 zakona o državnem prometnem osebju, ki odreja, da tega, kar kazenski zakonik prepoveduje in kaznuje [po zadnjenaved. čl. tudi nalogov, ki bi očito ogrozili varnost prometa], ne sme nižji uslužbenec tudi na zapoved višjega nikoli izvršiti. Če bi nižji uslužbenec kaj takšnega zakrivil, smatrati bi bilo to za njegovo dejanje). Če pa je podrejeno oblastvo zgolj intimiralo

vori o odgovornosti sodnikov, predpisana za odškodninske zahtevke redna civilnopravna pot. Gl. tudi Tasić op. c. str. 723.

⁴⁶⁾ Tako tudi Krek-Škerlj, op. c., str. 16, 51; in Krek, op. c. 118, 119; nasprotno, da razsoja o temelju vedno upravno sodišče, brez utemeljitve Sl. Jovanović, l. c. str. 400.

ukrep višjega oblastva, ne da bi samo kaj sodelovalo, potem je smatrati za oškodovalca višje oblastvo in za kraj dogodka sedež tega višjega oblastva. Oblastno in srezko samoupravo bo tožiti na sedežu oblastnega ali srezkega odbora, občine na sedežu njih predstojništva. De lege ferenda bi bilo vse te kompetence izenačiti in poenostaviti z določbo, da je tožiti tam, kjer je škoda nastala, torej praviloma na domovališču oškodovanca. Nezakonitost in nepravilnost bo lažje dokazati oziroma bo dokaz po večini teoretski in torej izvršljiv kjerkoli, dokaz škode pa je navezan dostikrat na kraj in osebo. Tudi bo takšna podsodnost v prid oškodovancu, ki bo lažje vodil pravdo na svojem domovališču kakor pa v oddaljenem upravnem centru. Za stvarno pristojna naj bi se določila pri vseh pravnih zbornih sodišča I. stopnje. Pri takšnih pravnih sodnikih z večjo izkušnjo, ko ne gre za pogostne zasebno-pravne stvari, ampak za presojo upravnih predpisov, ki imajo zase že videz zakonitosti in pravilnosti. Okrožno sodišče naj bi bilo izključno pristojno tudi v primeru sosporništva, kadar bi bila tožena še druga oseba poleg javnega telesa.

VI. V množici vprašanj, ki se pojavljajo ob reševanju materije o imovinski obveznosti javnih teles za učinjene škode, je med najvažnejšimi vprašanje odgovornosti javnega organa napram javni organizaciji za popravljeno škodo, učinjeno po njem. »D o t i č n i o r g a n j e o d g o v o r e n n j i m a«, t. j. državi in samoupravnemu telesu, se glasi lakonično zadevni izrek ustave. Vselej in brez izjeme za vso škodo in kako naj se uveljavi ta zahtevke? Tudi s tožbo in v 9 mesecih? Kakor smo spoznali za pravično, da je odgovorno javno telo pač za vsako nepravilnost, ni moči postaviti isto načelo za odgovornost javnih organov. Prestroga imovinska odgovornost bi bila prej ovira kakor pa pospeševaljica veselega izvrševanja službe, krotila bi prekomerno njih inicijativnost in pri pretežni večini izključevala vsako uradovanje, ki je zanj prevzeti le količkaj odgovornosti. Omejiti je zato odgovornost javnih organov napram svoji organizaciji samo na težje krivdne oblike, na namero in veliko nemarnost. To pa v ustavi ni izrečeno, ki v tem pogledu pobliže sploh molči. Potreben je zato poseben zakoniti predpis.

Čl. 4. zak. o min. odgovornosti nalaga prosto, brez po bližje določitve ministrstvu povračilo vse škode, ki jo je imela država. Toda ministri imajo izjemno stališče. Odgovorni so sicer za nezakonito izvrševanje službe, pregon pa je v rokah narodne skupščine, ki more uvaževati vse okoliščine in obtožbo radi njih tudi opustiti. Takšne uvidevnosti često ni pri nadrejenih oblastvih, zlasti ako se v celotni upravi prav krepko poudarja fiskalno stališče. Zato določbo tega člena ni raztezno uporabljati v zvezi s čl. 18. ustave na druge primere. Splošnega zakonitega predpisa, ki bi urejal to stvar, doslej nimamo. Predpisi činovniških zakonov, da mora uslužbenec izvrševati svoje dolžnosti vestno, marljivo in opustiti vse, kar bi bilo na škodo službe, so splošni predpisi in premedli, da bi se mogla izvajati iz njih tako dalekosežna posledica kot je zaveza za povračilo vsake škode. Res pravi člen 83 zak. o drž. prometnem osebju, da odgovarja vsak uslužbenec državni prometni napravi za vse poškodbe in škode državne imovine in da mora vobče povrniti vsako škodo, ki jo je prizadejal napravi s hudobnim namenom ali z malomarnostjo, toda to besedilo kaže, da gre samo za škode, ki jih je prometni uslužbenec učinil državni imovini, to je državi sami. Dalje pravi isti člen, da odgovarja vsak uslužbenec prav tako za poškodbe, manjke in izgube privatne imovine, ki je poverjena prometni napravi ter da se povračilo te škode odreja uradoma. Toda ti primeri se tičejo že razmerij, pri katerih nastopa prometna naprava kot zasebnopravni subjekt in ki stojijo torej zunaj okvira, načrtanega s čl. 18. Tudi zakon o glavni kontroli obsega le določbe, ki naj ščitijo državno imovino in obvarujejo državo škode pri upravljanju javnega denarja. V njem zažugana odgovornost je le jamstvo za škodo, povzročeno državi sami, ne pa državljanom.

Več ali manj podobno se izražajo tudi drugi zakoni in pravilniki, izdani za prometna državna podjetja ali za različne državne finančne ustanove. Drugi pozitivni določbi sta znani čl. 112. ustave in analogen čl. 13. zak. o državnem svetu in upravnih sodiščih. S tem pa ni izrečeno prav nič drugega, kakor da si mora država za regresno tožbo preskrbeti dovoljenja imenovanih faktorjev. Zato je povsem utemeljena, prav

nič smela trditev, da ima naša država do danes za povrnjeno škodo regres napram svojim organom samo v nekaterih primerih. Poprej za dejanja svojih organov (razen v izjemnih primerih) sploh ni odgovarjala in ji torej regresni zahtevek ni mogel nastati. Odtod tudi praznina v zakonodaji. Sedajšnji predpis pa regresne odgovornosti ni pobliže normiral, ampak očitno prepustil to bodočnosti. Uvaževati je treba pri tem zlasti, da je po smislu čl. 18 ustave smatrati, da je tudi za regresni zahtevek napram organu predpisana pot redne civilne pravde,⁴⁷ kar je prejšnjim zakonom docela tuje, in da so s tem tudi raz to stališče prejšnji zakoniti predpisi razveljavljeni. Zato že vsled te ustavne določbe same izjeme ni bilo dopustiti niti za sodnike na teritoriju Bosne in Hercegovine, kjer je zakon od 23. decembra 1913 o ustavi za sodove normiral redno pravdno pot za regresni zahtevek, ako je bila zemaljska uprava obsojena na odškodnino. Ustavna določba čl. 18/3 obravnava namreč vse vprašanje odgovornosti s povsem drugega stališča, kakor pa predustavni predpisi in se zato ni moči odločiti, da bi samo drobec teh predpisov, sicer po pretežnem delu svojega obsega razveljavljenih, dajal še za naprej živo pravo.

V potrdilo tega je navesti, da se skuša v novih zakonih urediti imovinska odgovornost državnih organov. Tu je omeniti 3 odst. čl. 110 zak. o neposrednjih davkih, ki ustanavlja odgovornost občinskih organov za škode, nastale vsled zlonamernega, nepravilnega popisa za državno blagajno in — za davčne zavezance. Občinski organi nastopajo tu v imenu države. V zvezi s čl. 18. ustave pa je občinske organe očitvidno smatrati za odgovorne napram državi, ki je odškodovala oškodovance, ti pa imajo pravico na odškodnino zoper državo. Dalje je kazati na že večkrat cit. predlog zakona o sodnikih in sedaj na zakon sam. Po čl. 27 tega predloga sodijo redna sodišča o povračilu škode, ako je bila država v smislu

⁴⁷ Izjema po uredbi o vojaški disciplini od 9. julija 1923 št. 45/24 Ur. l., Sl. N. I/24: Ako je škoda popolnoma dognana in ne presega 3000 Din, odloči o odškodnini pristojni vojaški poveljnik, sicer pa zavrne oškodovanca na pot civilne pravde. Vojaška oblastva izterjajo tudi odškodnino iz denarnih pristojbin in denarnih prejemkov, če to ni možno, odstopi se predpis civilnemu oblastvu.

člena 18. ustave po tožbi privatne osebe obsojena na odškodnino. Ta določba velja tudi za osebe, ki sicer niso sodniki v smislu tega zakona, pa vendar vršijo po zakonu o ureditvi sodišč sodniško dolžnost (t. s. častni sodniki, sekretarji, pristavi in pripravniki). Te osebe pa odgovarjajo samo za namerno ali iz velike nemarnosti prizadeto škodo. O tem regresnem zahtevku sodijo redna sodišča, vsekako šele po odobrenju pristojnega apelacijskega oziroma kasacijskega sodišča (čl. 27., 32. zakona, čl. 112. ustave). Regresna tožba zastara v treh letih od dneva pravnomočnosti sodbe, s katero je bila država obsojena, sodnik pa more zoper njo uveljavljati vse do pravnomočnosti svoje obsodbe ugovor, da je odškodninski zahtevek zoper državo že prej zastaral (čl. 34). Z dopustitvijo, da se uveljavlja ta ugovor tudi še na višji instanci, se uvaja v naš proces doslej nepoznana novota. Kakor je odobravati kot povsem ustavno določbo, da sodijo o regresnih zahtevkih sodišča in se izključuje s tem administrativna pot, tako je karati triletni zastaralni rok kot predolg. Ako zadostuje devetmesečni rok za tožbo zoper državo, mora biti zadosten ta rok tembolj za regresni zahtevek, ki ga bo po večini tudi lažje utemeljiti in izvesti. Ne kaže tudi puščati uslužbenca na dolgo časa v negotovosti in pripuščati njegovo usodo morda političnim in strankarskim vplivom, kar vse dopušča predolga zastaralna doba. Država, ki je bila obsojena na odškodnino, odloči naj se čimprej, ali zahteva regres ali pa se mu odreče.⁴⁸

Vse to je seveda drugače, ako je zagrešil državni organ naklepen zločin. Zločin ustanavlja, kakor že povedano, primarno obvezo, učinkujočo tudi napram državi. Ako je slednja popravila škodo, ima pravico zahtevati povrnitev od zločinca.

Z drugih vidikov presojati je odgovornost samoupravnih organov napram samoupravnemu telesu. Kolikor je razmerje

⁴⁸ § 1341 predl. o. d. z. določa v 3. odstavku, da prestane odškodninski zahtevek države zoper krivega uslužbenca, ki naj odgovarja tudi samo za dolus in culpa lata, s smrtjo uslužbenca, torej tudi še pred potekom zastaralne dobe. Njegovi pravni nasledniki pa odgovarjajo le tedaj, ako je prejel uslužbenec iz nepravilnega dejanja imovinsko korist, in z imovino, pripadlo jim po uslužbencu. Nejasno je ostalo pri tem, ali mora biti v tem poslednjem primeru sodba zoper javnega organa že izrečena ali zadostuje že dejstvo vložene tožbe.

med temi zasebnopravno, veljajo za regresne zahtevke norme zasebnega prava tako glede krivde, obsega odškodnine, zastaranja in pravne poti. Kakor uveljavljajo samoupravni organi svoje pravice napram telesu po normah zasebnega prava, po istem pravu odgovarjajo tudi za svoje pogoške. Tako zlasti po §§ 33 in 30 uredb glede službene pragmatike za nameščence ljubljanskega oblastnega odbora (14. junija 1927, št. 311 Ur. l.) in mariborskega oblastnega odbora (1. avgusta 1927, št. 406 Ur. l.).

Samoupravnim organom prištevamo tudi oblastno in srezko skupščino, oblastni in srezki odbor, občinski svet, odbor in starešinstvo.

Stališče teh korporacij pa je drugačno kakor njih nameščencev napram organizacijam samim. Kdo naj n. pr. obtoži oblastno skupščino za regres in kako? Ali odbor kot reprezentant in izvrševalni organ iste skupščine? Ali morda odbor pozneje izvoljene skupščine, in sicer samo nekatere člane ali vse, tudi tiste, ki so se oškodovalnemu aktu protivili? Funkcije vseh teh organov so bistveno drugačnega značaja kakor njim podrejenih nameščencev, njih bistvo je javnopravnega značaja, zato je tudi regres dan le toliko, kolikor je izrečno določen z zakonom. Uzakonjena pa je samo izjemna določba čl. 100 zak. o obl. in sr. sam. in vsled tega neuporabna na regresne zahtevke zoper druge samoupravne organe in zlasti tudi ne zoper srezki odbor.⁴⁹ Po tej določbi ima oblastna skupščina pravico, obtožiti ves odbor ali posamezne njegove člane za povračilo škode, učinjeno oblasti. O temelju odškodninskega zahtevka sodi pristojno upravno sodišče, višino dolžne odškodnine določi redno sodišče, ki mu pošlje stvar upravno sodišče, ako je ugotovilo odgovornost za učinjeno škodo. Glede občin je kazati na § 78 obč. reda za Ljubljano, po katerem je župan odgovoren za povračilo, dočim o občinskem svetu ni govora. (Podobno § 60 obč. reda za Kranjsko.) Predpisana pa je za tožbo redna pravdna pot. Analogna uporaba čl. 100 zak. o obl. in sr. sam. pač v takih primerih ne bo dopustna.

⁴⁹ Gl. Krek, op. c., str. 120; Sl. Jovanović, op. c. 401.

VII. Poleg čl. 18 ustave, dopoljenega deloma po majhnem številu cit. zakonov, je v veljavi nekaj posebnih predpisov. Tako v področju Slovenije in Dalmacije še vedno določbi o povračilu škode vsled nepravilne obsodbe in za neupravičeni zavarovalni in preiskovalni zapor. Kakor že omenjeno, posegata normi po večini v drugo področje, urejata namreč odgovornost države tudi za zakonite, a poedincu škodljive čine državnih organov. Nista pa, kar se tiče nepravilnih uradnih dejanj, v opreki z razvitimi načeli odškodninske odgovornosti države po čl. 18, vsled česar je priznati njun nadaljnji obstoj, zlasti ker se značita kot *lex specialis*. V isto skupino spadajo tudi členi 246 do 250 zakona o ustrojstvu vojske, ki določajo različne vojne dajatve in oškodovanje za škode, povzročene po vojski in deloma tudi pod opombo 46 cit. določbe uredbe o vojaški disciplini.

Ne da se sicer tajiti, da bi se posameznosti smele z zakoni urediti tudi drugače, pa bi vendar ne bila prekoračena ustavna določba. Ni potreba, da bi odgovarjalo javno telo prav za vsako pravilnost svojih organov, kompetenca je določljiva na različne načine, tudi instančna pot zoper upravne odloke je omejeva, vsaj za lažje primere. V tem pogledu se sklicujem na pripombe, iznešene že gori. Toda skrb bodi zakonodavcu, da z ustavo priznane pravice do odškodnine ne bo omejeval s tem, da jo bo vezal na pretežke pogoje in da zlasti ne bo izključeval za uveljavljanje sodne poti, ki edino daje garancijo za uresničenje te pravice. Z ozkosrčnostjo v tem pogledu se izjalovi namen, ki ga ima ustavna določba, namreč zagotoviti pravično in nepristransko izvrševanje javne oblasti.

Stvarne in pravne pripombe k pravilniku o gostilnah in kavarnah.

Dr. Fran Ogrin.

Svojčas se je zelo kritiziral pravilnik o gostilnah, kavarnah in ostalih obratovalnicah z alkoholnimi pijačami z dne 15.

junijski 1925, Ur. list števil 268 (primerjaj tudi moj članek »Pravna analiza pravilnika o gostilnah in kavarnah v Slov. Pravniku zvezek 3—4 iz leta 1927 ter članek »Nekaj misli za revizijo gostilniškega in kavarniškega pravilnika« v Prerodu št. 4—6 iz leta 1927). Ostro kritiko je obsegala tudi znana okrožnica Zveze gostilničarskih zadrug, priobčena vsem merodajnim čitateljem. Tako je bilo ministrstvo dovolj opozorjeno na razne hibe tega pravilnika. Navzlic temu je obdržalo notranje ministrstvo s tem, da je izdalo izpremembe in dopolnitve z dne 28. novembra 1927 (Službene Novine z dne 9. decembra 1927 števil 280/LXXVI.) k že obstoječemu pravilniku vse stare hibe in dodalo nove.

Sedaj veljavno besedilo pravilnika je objavljeno v Uradnem listu z dne 3. jan. 1928 pod števil 1/1. Oglejmo si torej pravilnik na novo in iz novih vidikov.

Pred vsem ima pravilnik — dasi so v njem tudi dobra zrnca — dve veliki hibi. Prva je ta, da je gostilniško in kavarniško pravo neprimerno in brez potrebe komplicirano, druga pa ta, da prezira popolnoma obstoječe zmernostno gibanje v uživanju alkoholnih pijač.

Vrsta obratovalnic.

Kulturni zapad pozna v stvari le tri vrste rednih obratovalnic: gostilno, hotel, kavarno (izredni obrati pa so penziji in sanatoriji); pravilnik pa je ustanovil v členu 1. pet rednih obratovalnic, od katerih se še vsaka deli na tri razrede. Te obratovalnice so: 1. gostilna (mehana), 2. hotel, 3. han, 4. kavarna (kafana), 5. restavracija (pivnica). Ako primerjamo obseg teh obratovalnic vidimo: gostilna in han (turška beseda) imata skoro isti obseg, le da ima han še prostor za nastanjenje zaprege. Slednji pa se sicer glasom čl. 19, točka b prav. zahteva tudi za gostilne, ako se ne doprinese dokaz, da je v kraju že na drug način za to preskrbljeno. Tudi pojma kavarna in restavracija nista medsebojno dovolj očitana. Ena kakor druga obratovalnica sme: točiti alkoholne in brezalkoholne pijače ter prodajati jedila. Razložek je le v tem, da se v kavarni ne smejo prodajati jedi kot kosilo ali večerja. Ta določba bo lahko obiti.

Ni bilo torej nobene potrebe, ustanavljati nove tipe gostilniških obratovalnic, mogli bi se tudi mi zadovoljiti z gori označenimi in v evropskem svetu običajnimi obrati te vrste. Gostilne bi pač imele različni obseg: s pravico za prenočevanje tujcev in držanje hlevov za tujo pripravo ali pa brez enega in drugega. Tako bi odpadli nam jezikovno tuji hani, pa tudi restavracije kot poseben tip obratovalnic. Tudi obseg kavarne je zgrešen: prodaja alkoholnih in brezalkoholnih pijač, ali samo slednjih ter jedi. Evropsko običajni obseg kavaren je namreč tale: prodaja kave, čaja, čokolade ter drugih gorkih pijač in poživil; sicer pa smejo take obratovalnice prodajati redoma le mrzle jedi, alkoholne pijače pa v omejenem obsegu ter imeti dovoljene igre. Na razpolago so tudi časopisi v kavarnah, ki naj služijo duševnemu razvedrilu.

Za namen, navajati ljudstvo k štedenju, je tudi popolnoma napačno koncendiranje, da se smejo v vsaki, v čl. 1 naštetih obratovalnic igrati dovoljene igre. Ta pravica se je svojčas po obrtnem redu podeljevala redoma le kavarnam, gostilnam pa izjemoma.

Ako primerjamo gornje navedbe še enkrat, doznavamo: naredbodajalec je dal vsaki obratovalnici z določenim obsegom pravic posebno ime. Namen je najbrže ta, da bi potnik že v naprej vedel, v kateri lokal gre, da bo ustrezno njegovi potrebi. No, tej se pa da tudi prav dobro zadovoljiti, ako bi vodili te vrste obratov v evidenci le po vidikih: gostilna, hotel, kavarna. Kajti, ako moram kje prenočiti ali spraviti živino v hlev, bom za te razmere v dotičnem kraju izvedel vsaj ob prihodu tjekaj. Sicer pa tudi tabele z razvidnostjo vseh pet vrst obratovalnic gotovo ne bodo vedno na razpolago.

Cepljenje obratov tako rekoč v podobrate ne služi torej nobenemu praktičnemu smotru, za upravno oblastvo, ki naj izvrši razvrstitev obratovalnic glasom čl. 106 b prav., pa bo delo po nepotrebnem narastlo in se kompliciralo.

Krajevna in osebna pravica.

Za otvoritev vsake izmed obratovalnic po čl. 1 s polnim obsegom je potrebna pridobitev krajevne, osebne ter točilne

pravice. V tem oziru pripominjam: že davno je obveljalo načelo, da so obrtne pravice (izjeme so redke) osebne, vezane na osebo. Mi pa smo v pravilniku vzpostavili radicirane, na prostoru in zgradbi temelječe obrtne pravice. To pa ne služi interesom gostilniškega stanu. Vsak kupec hiše s krajevno pravico postane namreč imetnik tudi te. Seveda, ako je ne more sam izvrševati, ker ni neoporečen ali ker nima strokovne kvalifikacije, jo bo skušal izvrševati po poslovodju temeljem čl. 44. Pri strogem personalnem principu se dado lažje odrivati ne vredni elementi.

Postopek pri podeljevanju krajevnih pravic je prekomplificiran. Izpuustiti bi bilo treba predvsem določbo, da se more vsak občan — prišlo bi lahko tudi do neresnih pritožb — pritožiti proti podelitvi krajevne pravice po velikem županu na notranje ministrstvo. Popolniti pa bi se morale določbe o zasliševanju občinskega oblastva glede potrebe s tem, da je zaslišanje občinskega odbora brez ozira na število prebivalcev v selu ali v občini vedno obvezno. Tudi zasliševanje pristojnih obrtnih zadrug naj bi bilo obvezno (o tem sploh pravilnik molči). Izjavi občine in obrtne zadruge pa naj bi bili tako tehtni, da bi imele te korporacije pravico pritožbe v določenih primerih, ako bi bila koncesija podeljena proti njihovemu mnenju (primerjaj § 18 obrt. reda za bivše avstrijske dežele). Dajati pa splošno občanom pravico pritožbe proti oblastvenemu odloku, pomeni oživljati v 20. stoletju patrijarhaličnost. Radi tega je tudi popolnoma odvišna določba člena 85, da se more proti dovoljenju za obratovanje točilnic, izdanemu po upravnem oblastvu, pritožiti vsak občan.

Opozarjam na določbo čl. 16, toč. e, kaj je smatrati kot točenje alkoholnih pijač na debelo. Za take obratovalnice namreč ni treba niti krajevne niti osebne pravice. Osebne pravice ni treba v primerih, naštetih po čl. 45.

Tri upravne stopnje.

Člen 58, točka 4 in čl. 99 pravilnika obsegata določbo: V stvari dovoljevanja godbe in v kazenskih primerih po čl. 88, 88 a, 89, 90, 91, 94 se sme vložiti pritožba zoper sodbo državnega upravnega oblastva I. stopnje (večinoma sreskega pogla-

varja) na velikega župana ali (v Beogradu) na mestnega upravnika, zoper odločbe teh pa na ministrstvo za notranje pose, čigar odločitev je izvršna.

Te kompetenčne določbe o pristojnosti so v ostrem nasprotju z določbo čl. 18 zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih. Po tem zakonskem predpisu imamo v rednem upravnem postopku absolutno le dve stopnji. S tem zakonom določene omejitve upravnih stopenj bi se bilo moralo zavedati tudi ministrstvo in jo upoštevati v svojem pravilniku. Ker je ne, je spričo pravila, da je zakon nad uredbo, smatrati za neveljavno ustanovitev tretje stopnje v gornjih primerih.

Točilnice.

Pri presoji vprašanja, ali in koliko je dopustno ustanavljanje takozvanih točilnic, je razločevati dvoje:

1. V zvezi s katerimi trgovinami je dovoljeno točenje alkoholnih pijač na stoječe goste in na ven (po izpolnitvi predpisanih pogojev)?

2. Ali in kake krajevne omejitve vsebujejo obstoječi predpisi glede teh točilnic?

Vrsta teh obratovalnic je naštetá v četrti pripombi k tar. post. 62 taksnega zakona in je povzeta v pravilnik o gostilnah in kavarnah. To so: okrepčevalnice, prodajalne užičkih proizvodov, vinarne in žganjarne, delikatesne, slaščičarske in ostale njim slične trgovine, ki točijo pijače v odprtih ali zaprtih posodah za konsum v poslovnih prostorih (v pravilniku čl. 82 stoji: v katerih se točijo alkoholne pijače). Da gre le za te vrste obratovalnice, se je hotelo morda pri novem redigiranju tega pravilnika (izpremembah) poudariti, ker člen 82 ne vsebuje več besed »in ostale njim slične (tem podobne) trgovine«.

Točenje alkoholnih pijač mora biti običajno združeno z zadevnim obratom. K tovrstnim, posebej opremljenim obratovalnicam torej ni moči prištevati trgovin z mešanim ali špecijskim blagom ter branjerij. V obratih te vrste namreč ni običajno, da bi se pijače oddajale za takojšnje uživanje v obratovalnici sami; zlasti pa te trgovine v smislu predpisov § 38 obrtnega reda ne obsegajo take prodaje, ki je bodisi glede

načina trgovanja, bodisi glede vrste blaga vezana na posebno dovoljenje.

Izdajanje potrdil po čl. 84 pravilnika za trgovine z mešanim ali špecerijskim blagom in za branjerije, da so izpolnjeni vsi pogoji iz čl. 82 in da se sme prosilcu dovoliti obratovanje (točenje) v dotičnem lokalju, je bilo torej protipravno in nedopustno. To so izrekla tudi že upravna sodišča.

Po upravnih oblastvih izza leta 1925 v stvari uvedena praksa pa ni niti vedno upoštevala krajevne omejitve za izdajo zadevnih potrdil. Samo po sebi dopustne obratovalnice se namreč glasom člena 82 pravilnika ne smejo ustanavljati v krajih do 5000 prebivalcev, če niso ti kraji mesta, trgi, kopaljšča in letovišča, priznana za taka po ministrstvu za narodno zdravje.

Zato so upravna oblastva prve stopnje podvrgla lani vsa zadevna potrdila po členu 84 strogi reviziji in jih večinoma razveljavila. Na velikega župana vložene pritožbe so bile zavrnjene, a proti tem je bilo vloženi več pritožb na upravno sodišče. Njih refren je, da se pridobljene pravice ne morejo odvzeti. Quid iuris.

Splošno priznan rek v upravnem postopku — primerjaj tudi ministrsko naredbo z dne 30. avgusta 1868 drž. zakon št. 124 in sodbe upravnega sodišča za bivšo Avstrijo — se glasi: Upravno oblastvo more svojo formalno pravnomočno odločbo uradoma izpremeniti, ako gre za obrambo javnih interesov, dasi je na njeni podlagi pridobila stranka pravice (obrtne). Zmanjšanje prilik za točenje alkoholnih pijač spričo premnogih gostilen v Sloveniji pa pomeni nedvomno obrambo javnih interesov (zdravstvenih in moralnih). Tudi se more oblastvo sklicevati na analogno določbo § 57 obrtnega reda, ki dopušča odvzetje obrtnih pravic, ako se naknadno ugotovi prvotno in še vedno trajajoče nedostajanje kakšnega postavnega pogoja za samostojno obratovanje.

Nedotaknjene pa ostanejo trgovinam z mešanim blagom itd. posebne, že ob uveljavljenju taksnega zakona pridobljene koncesije za točenje alkoholnih ali žganih opojnih pijač temeljem § 16 obrtnega reda in § 1 odst. 2 in 3 zakona z dne 23. junija 1881 drž. zakonik št. 62.

Sicer se pa morejo redoma ustanavljati le prave, posebej za to opremljene okrepčevalnice v privilegiranih krajih (nad 5000, mestih) ob strogi presoji izpolnitve predpisanih pogojev.

Kazenske odredbe.

Kazenske odredbe so precej čudne. Čl. 94 b določa namreč: Če se obdolženec v primerih členov 88, 88 a, 89, 90 91 in 94 tega pravilnika oprosti kot nedolžen, pošljejo pristojna oblastva (iz čl. 96) svojo odločbo o tem finančni kontroli samo, če je ta vložila tožbo; finančna kontrola vložiti uradoma pritožbo zoper prejeta odločbo pri ministrstvu za notranje posle.

Če se ukrene preiskava kaznivega dejanja po naznanilu koga drugega (čl. 102), pošlje pristojno oblastvo svojo odločbo, s katero je bil obtoženec oproščen, v 15 dneh po njeni izdaji z vsemi preiskovalnimi spisi vred ministrstvu za notranje posle.

Odločba ministrstva je vselej izvršna, to se pravi, da bi smelo ministrstvo oprostilno sodbo tudi izpremeniti ali pa naročiti upravnemu oblastvu ponovno postopanje.

Takim določbam se upravni juristi, zlasti v severnih pokrajinah, čudijo. Torej stare, preiskušene upravne juriste naj kontrolirajo finančni organi (juristov ni niči pri sreskih upravah finančne kontrole)! In potem kompetenca ministrstva! V 10. letu ujedinjenja, ko vse zahteva dekoncentracijo, se ustanavlja za take bagatelne stvari pristojnost ministrstva! Čemu? Zakaj se ne poveri — potrebe za to pri redni upravi, zlasti na severu države ni absolutno nobene — preiskus akta državnega oblastva I. stopnje, ako že mora biti, velikemu županu?

Gornja določba naj bi se torej umaknila ali pa omejila njena veljavnost na pokrajine, kjer čutijo potrebo, da nadzira finančna kontrola srezka poglavarstva.

Najnižja izmera kazni radi otvoritve obratovalnice po členu 1, brez krajevne in osebne pravice je glasom členov 88 in 94 (s taksami in globami vred) 3800 Din. To je na eni strani dobro, na drugi pa, ako gre za malenkosten primer in ker so

tako visoke vsote dostikrat težko izterljive, neprimerno. Tudi je podvrženo reševanje zadevnih pritožb v zadnji stopnji nedopustnim vplivom.

Nadzorovanje in razvrstitev obratov.

Člen 100 določa: Sreski poglavar kakor tudi ostala oblastva iz čl. 96 pod I. tega pravilnika morajo najmanj enkrat na tri mesece izvršiti občji pregled vseh gostilen v dotičnem kraju — srezu.

Ta občji pregled vršita uradoma brez pravice do plačila stroškov (dnevnice) politični uradnik in državni zdravnik, ki ju odredi predstavnik političnega oblastva.

Moja misel k tem določbam je: nemogoče je, pregledati vse gostilne in kavarne vsaj enkrat na tri mesece, ker bi se moralo sicer poklicano upravno oblastvo skoro samo s tem pečati. Dalje zahteva redna revizija, da se da strankam odlok o tem, katere nedostatke je našla in v katerem času jih je treba odpraviti. Ali naj pregledujemo gostilne že v drugič, ko še nedostatki izza prvega pregleda niso odpravljeni. Po pameti bi bilo, da se gostilniški in kavarniški obrati pregledujejo enkrat na leto. Tudi tista glede brezplačnega pregleda ne more držati. Kajti uradniku, ki zlasti v severnih pokrajinah države s svojimi prejemki itak ne more živeti, se ne more pri-sojati, da pregleduje gostilne na svoje stroške, zlasti v od-daljenih krajih. Kako revidiranje povodom drugih komisij pa je tudi težko izvedljivo, ker običajno nedostaje časa.

Ker pa zaukazuje minister pregled, je pravna posledica ta: pregled se mora vršiti, ampak uradništvu gre povračilo stroškov iz — državne blagajne. Določba o brezplačnem pre-gledovanju povzroča namreč izpremembo člena 45 uradniške pragmatike, ki se glasi: Državnim uslužbencem pripada, ka-dar službeno potujejo, posebna odškodnina, ki se ureja s spe-cialnim zakonom. Zakon o civ. uradnikih in ostalih državnih uslužbencih pa se more glasom čl. 344 finanč. zak. za leto 1928/29 izpreminjati le s sklepom ministrskega sveta in finanč-nega odbora, kakršen nam pa v tem primeru ni znan. Kaj hoče sicer reči spričo določbe o brezplačnem pregledovanju go-stilen drugi odstavek čl. 104 a: »Glede odškodnine za obhode

zaradi uradnega pregleda veljajo občni predpisi«, se ne da uganiti.

V šestih mesecih po razglasitvi tega pravilnika morajo izvršiti upravna oblastva po komisiji, sestavljeni iz: državnega inženjerja, zdravnika, upravnega uradnika in predstavnika finančne kontrole uradoma razvrstitev vseh dosedanjih obratovalnic v smislu čl. 1. tega pravilnika. Podrobnejši postopek pri tem, ali po ogledu na licu mesta ali glasom spisa — iz pravilnika ni razviden. Sicer pa je komisija štirih organov za tako malo stvar smešna. Zadostovala bi upravni uradnik in zdravnik, ali kakšen drug organ.

Sklep.

Pravilnik ima seveda še druge nejasnosti, naj omenim n. pr. le uporabo besede kraj. Ta se namreč rabi tako v pomenu prostora, kakor v pomenu naselbine (čl. 9, 10, 11, 19, 23 i. dr.). Tudi se ne meni pravilnik, kakor že uvodoma rečeno (je seveda izvršitev določb tar. post. 60, 61, 63, 64, 65 in 66 taks. zak.), za obstoječe treznostno gibanje glede uživanja alkoholnih pijač, o čemer pa se je že dovolj pisalo.

Res, pravilnik ima tudi dobre strani, toda obenem polno stvarnih in tehničnih pogrškov. Ko je izšel leta 1925, smo pričakovali, da odpravi novela vse hibe, toda naši upi se niso izpolnili.

Nova orijentacija nemškega znanstvenega sveta glede pravne zgodovine Slovanov.

Dr. Metod Dolenc, Ljubljana.

I. Ob petindvajsetletnici društva »Pravnik« smo obžalovali, da se slovenski pravniki na nemških vseučiliščih seznanjajo pač z rimskim, nemškim in cerkvenim pravom, o pravni zgodovini slovanskih narodov pa da ni najmanjšega spomina. (Sl. Pr., I. XXX. str. 309.) Pokazali smo na mrvice slovenske

pravne zgodovine, raztresene po naših narodnih pesmih, priznavajoč (s Ciceronom, ki je primerjal tuje z rimskim pravom), da so te mrvice »paene ridiculum«. Takrat smo izrekli dvome, da bi bilo moči kaj doseči na polju pravne zgodovine — brez slovenskega vseučilišča. Resnično je bilo komaj toliko nemških pravnih zgodovinarjev in znanstvenikov vobče kot je prstov na eni roki, ki so vsaj priznavali, da bi se bilo treba ozirati tudi na slovanske vire in slovansko vedo, ipak obžalovali, da tega ne morejo storiti, ker niso večči nobenega slovanskega jezika. Danes, ko se bližamo štiridesetletnici Pravnika, se že tradira na našem vseučilišču predmet »Pravna zgodovina južnih Slovanov«, danes se nahajajo tudi že med Nemci znanstveniki, ki so uvideli zmote predvojne nemške mentalitete v znanstvu, še več, oni so spoznali in priznavajo, da je tudi slovanska kultura na svetu, ki je vredna, da se proučava, ker tvori šele celokupnost vseh kultur — človeško kulturo.

To novo orientacijo nemškega znanstvenega sveta, ki obeta kajpada krepak polet prave znanosti, opazamo najizraziteje v knjigi dveh nemških vseučiliščnih profesorjev: Henrika Feliksa Schmidta (Gradec) in Reinholda Trautmanna (Leipzig).*) V tej knjigi oznanjata svoj program o proučevanju slovanske kulture, ki pač v polni meri zasluži, da z njim seznanimo vsaj v bistvenih potezah slovenske pravnike.

II. Pravkar imenovana znanstvenika hočeta izgraditi novo disciplino, ki jo nazivata »Deutsche Slavistik« in ki naj obsega celokupno slovansko filologijo, folklor in zgodovino; v okviru slednje se nahaja seveda tudi pravna zgodovina Slovanov. Čeprav zanima nas pravnike predvsem poslednje navedena grana zgodovine, ipak moramo z veseljem in tudi s ponosom ugotoviti, da izražata imenovana avtorja v svoji znanstveni resnicoljubnosti za vse tri panoge nemške slavistike dejstvo, da so Nemci grešili, ko so razvijali svojo vedo enostransko, namreč glede vseh delov kulturnega sveta z edino izjemo —

*) *Wesen und Aufgaben der Deutschen Slavistik. Ein Programm von H. F. Schmidt und R. Trautmann; 1927, Leipzig; H. Haessel Verlag; str. 92. Knjiga je 1. zvezek zbirke: Slavisch-baltische Quellen und Forschungen (izdajatelj Reinhold Trautmann).*

glede Slovanov. V navedeni knjigi čitamo glede politične zgodovine, kakšne vrednosti bi bili celokupni prikazi veljavnosti tako imenitnih mojstrov slovanske politike, kot so bili sodobniki Karel IV. na Češkem, Kazimir Veliki na Poljskem in Štefan Dušan v Srbiji. Kako hvaležno delo bi bilo, vzklikata avtorja, da bi se razbistrila vsa vprašanja glede vseh niti, ki so vodile od enega do drugega teh vladarjev v njih notranji in zunanji politiki. Bodí dovoljeno, da mi k temu vzkliku pridodamo v pojasnilo vsaj eno potezico, namreč, da piše Karel IV., ko se vrača iz Italije l. 1355. v svoje kraljestvo, carju Dušanu, da ju ne veže samo kraljevska čast, ampak tudi enakost plemenitega slovanskega jezika, in da ga naziva kot svojega dragega brata . . . Ali ne osvetljuje to, v zgodovini tako malo opazovano dejstvo, vprašanje medsebojnega razmerja in politike obeh teh vladarjev v malo drugačni luči, kot smo jo bili vajeni gledati — doslej?

Avtorja Schmid in Trautmann govorita naravnost o slovanskem »Risorgimento« in menita, da utegne nova orientacija dovesti do nove, idejno-zgodovinske poglobitve nauka o postanku novih slovanskih nacionálnih držav. Kako lepa misel, kako važna za sedanji čas, osobito za — čisto znanstvo. In še dalje gresta imenovana avtorja: Zahtevata od nemškega slavista kot historika, da se oprosti predsodkov, ki so v nemških znanstveniških krogih zelo razširjeni, namreč, da se je edinstvo slovanskega sveta vzdrževalo zgolj po sorodnosti jezikov. Priznavata, da je bila tudi slovanska kultura mogočen činitelj slovanske vzajemnosti. Nato čitamo: »Vsekako obstoji kulturno edinstvo slovanskih narodov, četudi prihaja le malo do izraza v njihovi politični zgodovini, še manj morda v zgodovini njihovega duševnega življenja, v razvoju njihove književnosti in umetnosti, v običajih in veri. Pač pa se dādo mnogo jasneje spoznati skupne poteze glede pravnih, gospodarskih in socijalnih temeljev prosvetnega razvoja« (str. 57.).

III. Še pred problemom pravne zgodovine Slovanov samim se peča knjiga na kratko z glavnimi obrisi zgodovine nacionalnega čuta poedinih slovanskih narodov, od vzbujenja njihove narodne zavesti pa do njene končne utrditve.

V okviru pravne zgodovine kot take nanizavata avtorja glavne smernice za njen pravi razvoj. Raziskava naj velja zgodovinskim virom v cerkvenoslovanskih kronikah Srbije, Romunije, vzhodnega slovanskega naselja. Skoro še nepregledno je polje dela pri proučevanju slovanskega listinskega materiala; glede diplomatike cerkvenoslovanske listine pa se da šele komaj o medlih pričetkih govoriti. Tudi srednjeveške češke listine so bile doslej edinole raz stališče zgodovine jezika predmet obdelavanja. Na polju ustavne zgodovine niso še razčiščena niti prevažna osnovna vprašanja, ali smemo pri slovanskih državnih tvorbah govoriti o patrimonialnem, fevdalnem ali staleškem državnem ustroju. Zgodovina slovanskih mest naj bi se razpravljala po metodi, ki sklaplja ustavno-zgodovinsko raziskavo s topografično. Privatno pravo treba obdelati po vidikih gospodarske in socialne zgodovine. Dognati treba pogoje in oblike, po katerih je prešinjalo običajno ljudsko pravo zakonito pravo in narobe. Ni še pojasnjeno, kako so se razširile bizantinske pravne knjige na slovanskem jugu in vzhodu. (Mi bi k temu dodali, da vemo še prebito malo o vplivu švabskega zrcala na pravne razmere med Slovenci.)

Cerkvenopravna zgodovina slovanskih narodov se je doslej bavila samo po vidikih zgodovine virov, pa tudi cerkvena zgodovina med Slovani, osobito pravoslavne cerkve, dala bi se po metodah, ki si jih je splošno usvojila zapadno- in srednje-evropska veda, še znatno poglobiti. Takisto socialna in gospodarska zgodovina. Vse te grane znanosti, obdelane za poedine slovanske narode, utirale bi pot slovanski primerjalni pravni in socialni zgodovini.

V podrobni analizi označenih problemov govori naznanjena knjiga tudi o južnih Slovanih, toda mnogo medleje kot o močnejših severnih Slovanih. Na jugoslovenskih tleh, pravita avtorja, so nemški vplivi na polju gospodarskega in socialnega ustroja — tudi izven slovenskega naselja, ki je skoraj popolnoma od njih zavojevano, bodisi neposredno, bodisi posredno po Ogrih — učinkovali mogočno, ne da bi imeli še jasne pojme o obsegu in pomenu tega dejstva. Sodba avtorja o Slovencih je zaenkrat še pravilna; zdi se nam pa, da utegne baš resnično znanstvena

pravna zgodovina razkriti še lepo število latentnih pravnih potez ljudskega običajnega prava, ki niso germanskega porekla.

IV. S c h m i d in T r a u t m a n n hočeta nemško slavistiko organizirati. Predvsem kličeta: Proč z nenaklonjenostjo nemških znanstvenikov napram celokupnosti ali pa delom Slovanstva! Nemški slavist je samo tisti, ki se ni malo ne ozira na politične in nacijske, zoper Slované naperjene težnje; on se pokaže šele tedaj moža, ko se dotika na znanstven način tudi takih problemov, ki so izvestnim krogom nemškega naroda s posebnimi gospodarskimi ali političnimi aspiracijami nesimpatični. Nemški slavist se mora naučiti jezikov, ki so potrebni za raziskavanje slovanskih zgodovinskih virov in slovanskih književnosti. Stališče »Slavica non leguntur« treba korenito izpremeniti. Skrbeti je treba za ustanovitev vseučiliščnih in drugih zavodov, ki naj se intenzivno bavijo s slavistiko po vseh njenih granah. Poleg monografičnih del naj se neguje sintetično delo glede celokupne slavistike, ki bo krona vseh znanstvenih naporov. Vse to naj se zasnuje in opravi kmalu, kajti »z vsakim letom, v katerem se slavistika v Nemčiji zanemarja, širijo se razpoke v univerzalni stavbi nemške znanosti« (str 86). Pri tem pa naj navdaja nemškega slavista radost, ko se skupna znanost razcvita tudi pri — sosedih Slovanih.

Ponovno naglašamo, da veljajo vse te krepke, pa upravičene besede avtorjev oznanjene knjige ne samo slovanski pravni zgodovini, ampak celokupnemu problemu slavistike: slovanski filologiji, folkloru in zgodovini.

V. Ako se uresničijo vsi cilji, ki so prišli v naznanjenem programu nemških avtorjev do izraza iz čisto znanstvenih nagibov, potem se nam obeta nova doba tudi glede pravne zgodovine slovanskih narodov, doba, v kateri bodo nemški znanstveniki s svojimi preizkušenimi znanstvenimi metodami, pa tudi s svojo nemško mentaliteto orali na polju slovanske pravne zgodovine. Njeno polje je prostrano, pa še malo obdelano; za tekmo nemških in slovanskih znanstvenikov kakor nalašč pripravljeno. Tekma bo rodila nasprotno kontrolo; znanstvenik, ki gleda skozi slovanske očali,

bo popravljajl nemške izsledke in narobe. Tako bo za velike slovanske narode stvar dobro uspevala.

Bojimo pa se za narodič Slovencev, da se jih bo znanstvena tekma, kakor doslej, tudi poslej v velikem loku izogibala, da ostane za njega doslenji — vacuum glede pravne zgodovine. Že zgoraj smo na rahlo omenili, da slovenska pravna zgodovina ni docela pogreznjena v nemško. Dodajmo še, da so baš diferencijalne točke zelo zanimive in značilne.

Žal, da je šlo že tolikanj pravno-zgodovinskega gradiva v nič, ki bi moglo dobro služiti za razbistrenje pravkar označenih razlik. Toda tudi v tisti smeri, ki naj dožene razkrojevalno delovanje slovenskih neprijatejev pred svetovno vojno v pogledu naše pravne zgodovine, treba bo še opraviti znanstveno delo! Nemški in nenemški znanstveniki naj proučujejo tudi negativno stran fontologije, kje, kdaj in zakaj je šlo toliko naših virov v izgubo, seveda pa tudi, kje se nahajajo se — neodkriti. Naj navedemo dvoje, troje reminiscenc iz svojih doživljajev! Pred 25. leti je dal v gradu Luknja (Luegg) pri Novem mestu njegov posestnik preko 20 foliantov z zapisniki o vinogorskih zborih — pokuriti. Ali: V Gradcu je šef prezidijalne pisarne višjega deželnega sodišča l 1911., ko so se našli v arhivu vzorci slovenskih in hrvatskih fevdskih priseg iz 17. stoletja, čisto resno nameraval dotične rokopise uničiti («einstampfen»). V arhivu gosposke gradu Bled se nahajajo zapisniki o pravdah pred gosposko; iz njih pa izvemo, da so na Bledu početkom 17. stoletja še poslovala — ljudska k v a t r n a s o d i š č a. (Pomniti je, da Valvazor o teh ljudskih sodiščih niti besedice ni črnil . . .) Kje so dotični zapisniki? V ljubljanskem muzeju, kjer se hranijo prvonavedeni zapisniki, jih ni. Ali so morda še, v Brixenu? — Koliko dela je treba še opraviti, koliko drugih tužnih reminiscenc o uničbi naših pravnozgodovinskih virov bi poznavatelji naše politične zgodovine iz predvojnega časa zmogli še navesti! Vse te podatke treba zbrati, objektivno preiskati, nadaljnje uničevanje naših virov preprečiti.

Ker nedostaja slovenskih zgodovinskih virov iz časa pred kmečkimi upori 16. stoletja, pride morda do tega, da se ne bo dala izgraditi celokupna zgodovina slovenske.

ga prava. Vsekako pa moramo dobiti vsaj popolno pravo zgodovino Slovencev, ki naj dožene tudi to, kar se da še dognati iz časov po kmečkih uporih, iz katerih nam je ohranjenih dovolj listinskih prič glede slovenskega običajnega prava. Retrospektivno posmatranje tega in onega gradiva nam bo omogočevalo odkriti vse tiste vplive tujerodnih prav, ki so odvajali Slovence od praslovenskega skupnega prava. Vse to so problemi, ki spadajo v okvir programatičnih izjav nemških slavistov, a nič manj ne — slovanskih znanstvenikov. Da se popolnoma objektivno raziščejo in razbistrijo, bo treba pač napora več generacij znanstvenikov. Naj bi slovenski znanstveniki pri tem delu ne zaostajali — za nemškimi.

Dr. Josip Šilović — sedemdesetletnik.

Ne sme ostati neopaženo v našem pravniškem svetu, da je dovršil dr. Josip Šilović dne 8. septembra t. l. svoje 70. leto življenja.

Ta izredni mož je sin kršnega hrvatskega Primorja. Narodil se je 8. septembra 1858 v Praputnjaku. Oče mu je bil gozdni delavec, ki se je moral vsled bede izseliti v Ameriko. Tam najde pri gradnji železnice nesrečno smrt. Josip je imel takrat 12 let, pa je moral zamenjati knjige za motiko in služiti si kruh na železniški progi Reka—Zagreb. Mati sama ni mogla utešiti gladu štirim nedoraslim otrokom. Ali darovitost mladega Josipa je spoznal domači župnik v Bakru Vinko Stiglic in ga spravil v gimnazijo v Senju. Tu je, še sam deček, poučeval škofovega nečaka in opravljal tudi cerkveniške posle v kapeli sv. Ambroža, da si je prislužil stanovanje in hrano. Ko pa je bil škof Sonjić upokojen, usahne ta pomoč in mladi Šilović gre v Zagreb, da nadaljuje študije. Z instrukcijami si je pridobil toliko, da je mogel gimnazij skončati — z odličnim uspehom.

Rad bi bil šel študirat medicino, a prošnja za deželno ustanovo v to svrhu ni uspela. Učil se je prava, postal doctor iuris leta 1884, vstopil pri sodišču, prišel v službo k vladi, kjer je dobil precej

prilike potovati. Če je imel prostega časa, je rad zbiral preprosto ljudstvo okoli sebe in ga učil čitati in pisati.

V znanstvu se je obrnil h kriminalni pravni stroki. L. 1886 in 1887 je študiral na Dunaju, v Lipsiji, Bologni in Neaplu. Poslušal je Bindinga, Wundta in bil zlasti marljiv učenec pl. Liszta, ki se ga je tudi še v poznejši dobi prav rad prijateljski spominjal. Leta 1890 se je Šilović habilitiral v Zagrebu za docenta kazenskega prava, a leta 1894 je bil imenovan za rednega profesorja, najprej za stolico civilnopravdnega postopanja, ki jo je pa zamenjal 3 leta pozneje za stolico kazenskega prava, kazenskopravnega reda in filozofije prava.

Plodoviti pisatelj obogati hrvaško pravno književnost za mnogo prelepih del. Urejeval je pravni strokovni list Mjesečnik od leta 1892 do 1913 v imenu Pravniškega društva in privedel ta list, neumorno ga zalagajoč tudi sam z aktualnimi, instruktivnimi razpravami, na impozantno višino. Dne 22. februarja 1913 je bil radi zaslug za imenovano društvo izbran za njega častnega člana.

V tej dobi je izdal tudi mnogo monografij, od katerih naj omenimo vsaj nekatere: »Nužna obrana« (izšla v 2 izdajah), »Sloboda volje i kazeno pravo« (izšla tudi v 2 izdajah), »Uvjetna osuda«, »O razvoju krivnje u hrvatskom kaznenom pravu«, »Uzroci zločina«. Spisal je učbenik svojim slušateljem »Kazeno pravo«, ki je izšlo navsezadnje v 5. izdaji. Zlasti je vzbujalo veliko pozornost delo iz l. 1912 o razvoju krivde v hrvatskem kazenskem pravu: Odprlo mu je vrata v Jugoslovansko akademijo znanosti in umetnosti v Zagrebu. Delo o vzrokih zločinov, spisano v l. 1913, pa se nam zdi za kažipot v drugo, novo dobo Šilovićevega plodnosnega delovanja na karitativno-pedagoškem polju, o katerem še spregovorimo posebej.

Še prej naj se mi, Slovenci, hvaležno spominjamo moža iz njegove prve, rekli bi: čisto znanstvene dobe, predvsem radi njegove velike ljubezni do nas: Otvarjal je na široko predale Mjesečnika tudi nam, da smo mogli tu tudi razprave v slovenščini priobčevati, pomagal je dalje širokogrudno pri habilitacijah slovenskim docentom na zagrebškem vseučilišču in slednjič je rad hodil med Slovence predavat in z živo besedo naš pravniški živelj krepit. Po dvakrat je predaval (l. 1911, 1912) v Ljubljani in v Gorici, po enkrat pa v Trstu in v Puli. Predmeti predavanj so bili: »Pijanstvo i zlo-

čin«, »Uslovna osuda« in »Hrvatski pravni spomenici«. Zadnje navedeno predavanje je v Ljubljani in Gorici pričelo z ilirsko pesmijo:

Slavjani, Slavjani,
Vi narodâ sluge,
Vi čuvari carstva,
a drugovi tuge —;

Tudji Vi robovi,
Tudji vi vojaci, —
Gdje su Vaša prava?
Gdje su vam barjaci?»

Da policija teh predavanj s prozornimi aluzijami na srčno željeno narodno samostojnost ni zabranila — je bil pač čuden slučaj...

Prišla je svetovna vojna! Kriminalist in filozof Šilović je rodil že prej sociologa Šilovića, ta pa sedaj v najbednejših časih naroda — velikega filantropa Šilovića! Iz lastne mladosti je le predobro poznal bedo, ljubil je vsekdar svoj narod, osobito pa trpeče preprosto ljudstvo, z vsem žarom svojega primorskega srca: Že l. 1914 je zasnoval dve ligi za zaščito rodbin in za zaščito mladeži mobiliziranih in v vojni umrlih vojakov. Iz teh se razvije kmalu »Narodna zaščita« kot zveza vseh hrvatskih karitativnih društev. Od leta 1914 dalje izdaja »Narodna zaščita« svoje društveno glasilo, seveda — pod uredništvom Šilovića. Od navedenega leta pa do l. 1924 je poklonila »Narodna zaščita« nabrano vsoto blizu 25 milijonov dinarjev v podporo potrebnim in rešila preko 62.000 dece od glada in moralne propasti! Ves čas odtlej do danes je bil in je še predsednik »Narodne zaščite« — on sam!

Šilović je bil duševni vodja zakonodaje Hrvatske in Slavonije. Njegovi so osnutki zlasti zakona o dečjih domih z dne 11. januarja 1918 in naredbe o kaznovanju in zaščiti mladeži od 13. decembra 1918. V novi državi je zasnoval uredbo od 5. februarja 1919 o posebnih oddelkih za zaščito dece in mladeži; njegov je bil načrt za zakon z dne 28. februarja 1922 o zaščiti dece in mladeži. Razen tega je sodeloval (od l. 1924 dalje kot upokojen vseučiliški profesor) pri kazenskopravni zakonodaji kot redni član zakonodajnega sveta ministrstva pravde v Beogradu, kakor tudi pri nekih drugih osnutkih, n. pr. glede pomorskega prava. Red sv. Save I. razreda je bil seveda le majhno plačilo za ves njegov trud v prid novi naši domovini.

Mož nosi svojih sedem križev čudovito lahko! Pozna ga širni slovenski svet izza naših pravniških kongresov. Ves je kipeče življenje, neumoren, vnet za delo, vedno pripravljen pomagati, pa

bodisi kjerkoli z besedo in z dejanji. Občudovanja vrednemu možu znanstva in dobrotvornosti, ki spaja vse vrline velikega uma z vrlinami zlatega srca, želimo tudi slovenski pravniki: Bog ga živji in ohrani v vsej njegovi svežosti še mnogo mnogo let v ponos naši lepi domovini, v korist zlasti naši bedni deci!

Dr. M. D.

Pregled socialnopolitične uprave v Sloveniji.¹⁾

Dr. France Goršič.

A.) Historični pregled.

Radi posebnih gospodarskih razmer, ki jih je povzročila vojna, se je bila še avstrijska država končno le spametovala, da je z razglasom z dne 27. decembra 1917. l. ustanovila posebno ministrstvo za socialno politiko, ki je začelo poslovati s 1. januarjem 1918. l. v glavnem s področjem za zaščito mladine, zaščito vojnih poškodovancev in svojcev padlih vojakov, socialno zavarovanje (brez rudarskih bratovskih skladnic ter nameščencev v državnih obratih in pri zasebnih železnicah), za obrtno delovno pravo in varstvo delavcev, posredovanje dela, skrb za brezposelne in zaščito izseljencev, za stanovanjstvo in sodelovanje v socialnopolitičnih stvareh splošnega in načelnega značaja. Enaki nagibi, a tudi že sama zveznost z napravami, ki so bile pred preobratom, so predsedništvo narodnega veća v Zagrebu kot takratno vrhovno državno oblastvo napotili, da je hkrati z imenovanjem prve narodne vlade za Slovenijo ustanovilo v Ljubljani tudi poverjeništvo za socialno skrb (razglas Narodne vlade z dne 31. oktobra 1918. l.), ki je začelo poslovati takoj in ne da bi bilo počakalo osnutja ministrstva socialne politike pri osrednji vladi. To ministrstvo je bilo ustanovljeno šele z ukazom z dne 7. decembra 1918. l. Uredba o ustroju ministrstva socialne politike pa je bila izdana stoprv dne 5. aprila 1921. l. ter je bila na to po § 130. ustave po zakonodavnem odboru narodne skupščine uzakonjena (dne 9. aprila 1922. l. št. 539).

Področje poverjeništva za socialno skrb, kakor si ga je poverjeništvo v svoji naredbi z dne 6. novembra 1918. l. samo določilo, je obsegalo zaščito mladine, zaščito vojnih poškodovancev, socialno zavarovanje

¹⁾ Objava tega spisa po stanju z dne 31. marca 1927. l. se je zaradi obilnega gradiva zakasnila.

vanje, obrtno delovno pravo in zaščito delavcev, posredovanje dela, zaščito brezposelnikov, zaščito izseljencev, stanovanjstvo in sodelovanje pri socialnopolitičnih stvareh splošne in načelne kakovosti, kadar bi spadale v področje drugih poverjeništev. Razen teh poslov, ki so bili v področje sprejeti radi kontinuitete, so bili poverjeništvu za socialno skrb poverjeni tudi posli pri ureditvi in nadzorovanju izvršitve kazni zapora nad mladoletniki, zaščita odpuščenih kaznjencev, pospeševanje zasebne dobrotelčnosti in boj proti beračenju. Zato je imelo poverjeništvu za socialno skrb mnogo oddelkov, ki so se po svojih nalogah imenovali: predsedstveni, mladinski, invalidski, zavarovalni, delavski, ubožni (ki so mu bile po posebnem sklepu deželne vlade poverjene tudi ubožne ustanove), stanovanjski, begunski, oblačilni, statistični in protialkoholni oddelek.

V uredbi o ustroju ministristva socialne politike je bilo določeno (čl. 20.), da sme minister socialne politike v dobi, dokler ne bo v vsej kraljevini uvedena enotna uprava, v posameznih pokrajinah postaviti oddelke, ki bodo neposredno ministristvu podrejeni, katero jim bo izključno dajalo naloge. Do 28. junija 1921. l. je vršilo posle socialne politike v Sloveniji z vso prej navedeno pristojnostjo poverjeništvu za socialno skrb kot oddelek Narodne ozir. kasneje Deželne vlade za Slovenijo. Odslej se je organizacija socialne politike v Sloveniji izpreminjala prav tako, kakor se je izpreminjala organizacija občne državne uprave. Pokrajinska uprava za Slovenijo, ki je bila v smislu čl. 134. ustave naslednica Deželni vladi za Slovenijo, je bila po lastnem razglasu z dne 2. avgusta 1921. l. razdeljena na oddelke, med katerimi je bil zopet oddelek za socialno skrbstvo. Pokrajinski namestnik je vršil pokrajinsko upravo pod neposrednim nadzorstvom ministra za notranje stvari in kot organ pristojnih ministrov, torej na torišču socialne politike po svojem šefu oddelka za socialno politiko kot organ ministristva za socialno politiko. Toda pokrajinska uprava je imela zgolj začasen značaj. Bila je most za prehod. Njeni posamezni deli in oddelki so se imeli ukiniti, njihovi posli pa prenesti deloma na posamezna ministristva, deloma na velike župane kot načelnike občne uprave v oblasteh ali pa na oblastne samouprave, t. j. na oblastne skupščine in oblastne odbore.

Izza dne 21. aprila 1922. l., ko je zadobil veljavo zakon o občni upravi, so spadali k tej občni upravi tudi posli, za katere je bilo pristojno ministristvo socialne politike. Tako so z ostalimi funkcijami občne uprave vred prešli tudi ti posli na velike župane, da jih oni vršé pod nadzorstvom pristojnega ministristva. Ker je bila Slovenija razdeljena v dve oblasti, ljubljansko in mariborsko, bi se bili morali i socialnopolitični posli razdeliti med oba velika župana. Ta likvidacija pa se je izvršila le deloma. O tem kasneje.

Radi krčenja kreditov v državnih proračunih se je ožil delokrog slovenske socialnopolitične uprave. Od leta 1922. dalje se je postopoma reduciralo osebje oddelka za socialno politiko, hkrati pa

so se v prav izdatni meri manjšali materialni izdatki. Toda ves uspeh je bil zavisen od razpoložnih materialnih kreditov zlasti pri zaščiti vojnih invalidov in pri zaščiti dece in mladine. V proračunskotehničnem pogledu bodi samo to povedano, da so bili krediti za zaščito dece in mladine, za inspekcije dela in za borze dela preliminirani kar na osrednjem budžetu ministrstva, ne da bi bilo kdaj razvidno, koliko pripada za rečene svrhe Sloveniji.

Višek delovanja oddelka za socialno politiko je bil brez dvojbe koncem leta 1921. Takrat so bili odseki oddelka: predsedstveni odsek; odsek za javno pomoč z referati za prehrano, izseljeništvu, begunstvo, uboštvo, ustanove, oblačilnico in protialkoholne stvari; odsek za zaščito delavcev; stanovanjski odsek; zavarovalni odsek, ki je vodil posle delavskega zavarovanja, pokojninskega zavarovanja za nameščence in pokrajinskega pokojninskega sklada za Slovenijo; odsek za statistiko, ki je obravnaval rezultate popisa prebivalstva in domačih živali, ki je bil izveden januarja meseca 1921. l.; odsek za zaščito dece in mladine; invalidski odsek; končno odsek za računovodstvo.

Že Narodna vlada za Slovenijo je bila pri svojem poverjeništvu za socialno skrbstvo ustanovila «Mladinski oddelek», ki se je na podstavi prvega, tako zvanega Koroščevega pravilnika z dne 10. marca 1919. l. pretvoril v «Pokrajinski odbor za zaščito dece in mladine za Slovenijo v Ljubljani». Po Koračevem pravilniku z dne 1. oktobra 1919. l. se je prekrščena «Oblastna zaščita dece in mladine» popolnoma izločila iz okvira poverjeništvu za socialno politiko, je postala popolnoma samostalen organ ter bila podrejena neposredno «Odeljenju za zaščito dece i mladeži u Beogradu». Toda že z naredbo ministra Šurmina z dne 2. aprila 1920. l. je bila pokrajinska zaščita dece in mladine zopet podrejena poverjeništvu za socialno skrbstvo. Odslej je ostalo pri tem, da je bil odsek za zaščito dece in mladine podrejen oddelku za socialno politiko in s tem pokrajinskemu namestniku oziroma velikemu županu.

Prvo delovanje na poprišču zaščite dece in mladine je bilo skromno, ker so bila sredstva pičila. Kmalu pa je bilo treba izvesti organizacijo, kakršna je bila zamišljena po pravilniku in poslovniku z dne 1. oktobra 1919. V ta namen je bilo treba ustvariti najprej statistiko dece, nato se lotiti preosnutja tako zvane občne zaščite dece in mladine, hkrati pa pazljivo obrniti na to, da se ustanove vsaj najbolj potrebni specialni zavodi. Že v začetku l. 1920. so ta predдела toliko napredovala, da je bil zaključen splošen načelni načrt, ki se je na to postopno izvršil. Po statistiki, ki je bila izvedena za dan 31. decembra 1919. l., je bilo dognano, da je bilo število pravih sirot (brez očeta in matere) v vsej Sloveniji 4020, populusirot 41.839, nezakonskih otrok pa 38.988, skupaj torej 84.847. Organizacija občne zaščite dece in mladine je bila zamišljena po zaščitnih instancah tako, da naj bi tvorile krajevne zaščite prvo, okrožne zaščite drugo, oblastna zaščita pa tretjo

stopnjo, le v mestih z lastnim statutom, v Ljubljani, Mariboru, Celju in Ptuj, naj bi bile krajevne zaščite neposredno podrejene oblastni zaščiti kot drugi in vrhovni instanci. Okrožni zaščiti sta bili dve, ena v Ljubljani, druga v Mariboru. Krajevne zaščite so se ustanovljale v dveh značilnih oblikah, ali kot izrečne državne krajevne zaščite v smislu pravilnika in poslovnika (tip A), ali pa tako, da so se zasebnim društvom, ki se bavijo z zaščito otrok, poverili posli državne krajevne zaščite (tip B). Državna zaščita dece in mladine je prevzela nekaj otroških vrtcev od Ciril Metodove družbe, da je s tem družbo razbremenila. Toda otroški vrtci so ostali po veliki večini zavodi prosvetne uprave slej ko prej, tiste pa, ki jih je ona prevzela, je skušala državna zaščita dece in mladine, naj ugotovim, da ob hudem nasprotovanju in zelo nepovoljnih razmerah, preosnovati v zavetišča po metodi dr. Marije Montessorijeve. Na tem načelu je bil osnovan n. pr. dečji dom v Mariboru, kjer je bilo poleg sprejemališča dnevno zavetišče z zdravniško ambulanco ter s posvetovalnico za matere in oskrbovalnico za dojenčke. Oblastni dečji dom v Ljubljani je imel zavetišče, ki ga je upravljalo društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb v Ljubljani, dalje poseben oddelek za otroke v predšolski dobi in poseben materinski dom. Specialna zavoda sta bila državni zavod za gluhozemce v Ljubljani, pred preobratom zasebna institucija, ki je bila podržavljena z razpisom ministrstva socialne politike z dne 4. decembra 1919. l., ter državno vzgajališče v Ljubljani s posebnim oddelkom za mladostnike pod 14 leti, ki je bilo podržavljeno z razpisom ministra socialne politike z dne 18. maja 1920. l.

Že v mesecu decembru l. 1918. je bil pri poverjeništvu za socialno skrbstvo ustanovljen in v ali dski referat za posle, ki so se tikali zaščite vojnih invalidov in svojcev onih, ki so padli v vojni. Ob preobratu je obstajala zgolj invalidska šola v Ljubljani, kjer so oskrbovali vojne invalide, ki so se učili obrtov. Delo se je množilo tako, da se je že v novembru l. 1920. osnoval poseben in v ali dski oddelek (kasneje odsek), čigar posebni referati so bili: socialna pomoč vojnim invalidom in rodbinam padlih (pravne stvari, brezobrestna posojila, podeljevanje trafik in stvari agrarne reforme); upravni referat za vodstvo in nadzorstvo invalidskih zavodov ter za denarne zadeve (nakazovanje in obračunjanje kreditov); referat za pokojnine invalidov, vdov in sirot ter upokojenih častnikov; reedukacijski referat za izšolanje vojnih invalidov in tako zvana posvetovalna komisija; končno statistika s kartoteko za vojne invalide, vojne vdove in vojne sirote. Po tej statistiki je bilo l. 1921. v Sloveniji 9887 vojnih invalidov, 5408 vojnih vdov in 2012 vojnih sirot. Pripomniti je treba, da so v Avstriji poslovale v vseh kronovinah tako zvane «Komisije za preskrbo vračajočih se vojn» kot nekakšni invalidski oddelki takratnih deželnih vlad oz. namestništev, ter da se je nakazovanje in izplačevanje pokojnin vršilo preko Dunaja oz. za Prekmurje preko Budimpešte. Takrat so vojne in

valide superarbitrirali pri pristojnem kadru ali pa pri komandi vojnega okrožja, korna intendantca pa jim je odmerila pokojnino, katero je po plačilnem nalogu mesečno v poštnočekovnem prometu izplačevala pokojninska likvidatura na Dunaju. Radi javne pomoči vojnim invalidom so imeli skoraj pri vsakem polku ali črnovojniškem poveljstvu kak sklad. Jasno je, da je ta preskrba ob preobratu na mah odrekla. Končno urejena je bila ta stvar popolnoma iznova stoprv l. 1922. (okoli 22.000 aktov!). Invalidska šola pri komandi garnizijske bolnice v Ljubljani, ki je bila ustanovljena l. 1917., se je vodila tudi še po preobratu. Ta zaščita se je morala preosnovati. Oskrbo invalidov, ki so v reedukaciji, sta prevzela invalidska doma v Ljubljani in v Celju. Od l. 1923. pa je reedukacija omejena na ljubljanski invalidski dom, dočim služi celjski za hiralnico (bolnico) vojnih invalidov. Del stare invalidske šole je bil premeščen v invalidski (prej vojaški) dom v Rogoški Slatini, toda ta invalidski dom je bil že l. 1923. likvidiran. Januarja 1919. l. je bila ustanovljena državna protezna delavnica v Ljubljani, ki je kasneje pri invalidskem domu v Celju osnovala posebno protezno popravilnico, ki vojnim invalidom proteze popravlja, dočim jih protezna delavnica tudi izdeluje in sicer izredno dobro in po najbolj modernih načinih. Ker so bili v mesecu novembru l. 1918. vsi slovenski slepi invalidi iz Gradca in Linza repatriirani, je poverjenišтво za socialno skrbstvo v oktobru 1919. l. prevzelo v svojo upravo tudi zavod za slepce. Za tuberkulozne invalide so osnovali zdravilišče na Golniku, ki je last fonda za preskrbo vračajočih se vojnikov za Slovenijo v Ljubljani. Že meseca septembra 1919. l. so bili v grajskem posloppju nastanjeni prvi bolniki, v avgustu l. 1921. je bilo zgrajeno prvo (staro) zdravilišče za 45 bolnikov, a l. 1925. je bil v obratu že novi sanatorij z nadaljnimi 120 bolniškimi mesti, kamor se sprejemajo tudi zasebni oskrbovanci, ki plačujejo predpisano oskrbnino. Za zdravljenje revmatičnih vojnih invalidov se je ustanovil invalidski dom v Toplicah pri Novem mestu s 34 mesti, ki se obratuje vsako leto tri mesece.

Inspekcija dela je bila ustanovljena, da nadzoruje, kako se izvršujejo zakoni in uredbe, ki se tičejo socialne in življenjske zaščite delavcev v onih industrijskih, obrtnih, trgovskih in prometnih obratih in podjetjih — privatnih, državnih in občinskih —, kjer so zaposleni civilni delavci. Te posle obavlja osrednja inspekcija dela pri ministrstvu socialne politike s pomočjo oblastnih inspekcij dela. Od prvotnih inspekcij dela v Ljubljani, Mariboru in Celju obstoji samo še inspekcija dela v Ljubljani in nje ekspozitura v Mariboru, ki pa je izpostava zgolj po imenu, saj je dejansko docela samostojna.

Kot pomožni organi ministrstva socialne politike so zamišljene tako zvane borze dela, ki naj služijo cilju, da se pravilno uredi delovni trg vseh vrst delavcev. Krajevne borze dela so bile podrejene osrednji borzi dela v Beogradu. Od prvotnih borz dela v Ljubljani, Mariboru, Ce-

lju, Ptuju in Murski Soboti posluje danes, mimogrede rečeno, pod zelo izjemnimi okolnostmi, samo še borza dela v Ljubljani, vse ostale so bile tekom zadnjih let ukinjene.

(Konec prihodnjič.)

Književna poročila.

Dr. Gregor Krek in dr. Milan Škerlj: Die österreichischen Zivilprozeßgesetze im Königreich der Serben, Kroaten und Slovenen. Sonderdruck des Nachtrages III aus Neumanns Kommentar zu den Zivilprozeßgesetzen, vierte Auflage. Wien 1928. Manzsche Verlags- und Universitäts-Buchhandlung. Str. 224.

Dvojen je bil namen, kakor pravita pisatelja v predgovoru, ko sta spisovala naznanjeno knjigo: omogočiti avstrijskemu juristu vpogled v izpremembe, ki so jih doživeli naši civilnopravni zakoni po prevratu, dalje pa biti tudi jugoslovanskemu pravniku zanesljiv kažipot po zavitih stezah jugoslovanske zakonodaje in mu nuditi zlasti pregled po novih različnih zakonih. Težavno in ogromno delo, ko je bilo treba iz obilice izbirati zakonite predpise, ki modificirajo tu pa tam civilnopravno pravo, še težje, ko se novo pravo na posamezne pravne sisteme v državi skoro nič ne ozira, ampak mu je po večini samo en temelj, namreč srbsko pravo, je v zlic vsem tem, človek bi menil skoro nepremagljivim težkočam, sijajno uspelo. Avtorja sta nam ustvarila s tem zbirko vseh zakonitih predpisov, jo obenem komentirala, upoštevajoč pri tem vso domačo literaturo in judikaturo. Ustvarila sta s tem delo, čigar vrline je nemogoče izraziti s par besedami, ki jih bo pa spoznaval praktik dan za dnevem, črpajoč iz te bogate zakladnice pri svojem opravilu.

Kako vestno sta smatrala avtorja svojo nalogo, kaže, da se nista omejila samo na razlago zakonitih določb, v precej obširnem uvodu sta marveč podala pregled o upravnih in sodni organizaciji naše države, pregled, ki ne pouči zadostno samo tujca, ampak daje tudi domačemu juristu odgovor na marsikatero interesantno vprašanje, ki bi ga drugod iskal zaman. Istemu smotru, dati čitatelju celotno zaokroženo sliko pravosodstva v pokrajinah, kjer so v veljavi še avstrijski civilnopravni zakoni iz l. 1895., služi pred razlago sodnega pravilnika uvrščeni nemški prevod dotičnih določb vidovdanske ustave, ki se količkaj tičejo civilnega prava. Tudi ta vzorni prevod je opremljen z dragocenimi opazkami, ki posegajo deloma tudi v druge pravne panoge. Sicer obravnavata avtorja po legalnem redu dotične paragrafe sodnega pravilnika, civilnopravnega reda in uvodnih zakonov k obema imenovanima zakonoma, ki so doživeli po naši zakonodaji izpremembe, ki jih Neumann v glavnem delu ni upošteval,

ker je tamkaj obravnaval samo procesno pravo Avstrijske republike. Vsled pravkar navedene vsebine pa se mora knjiga označiti deloma za povsem samostojno delo in ne samo za dodatek v okviru glavnega dela in dopolnilo k znanemu in tudi pri nas prav pogosto uporabljanemu komentarju.

Ako se mi je pojavilo pri obsežni tvarini nekaj pomislekov, ni treba tega razumeti tako, da smatram naziranje avtorjev za pogrešno. Prav lahko je tudi obratno, saj so naši novi predpisi včasih takšni, da se da v njih obsežena norma v pravem pomenu besede samo «uganiti» ali pa celo to ne. Tako bi k opazki, da ni razvidno, ali naj se izrekajo kazni po čl. 32 zak. o invalidih z dne 17. novembra 1925 v civilnem ali kazenskem postopku, pripomnil, da bo zato pač treba kazenskega postopka, ker gre za kršitev zakonitih določ in za kazni (str. 24.). — Danes, ko nimamo še predvidenega kasacijskega sodišča v Zagrebu, je pač določba, da odloča o kompetenčnih sporih med civilnimi sodišči in upravnimi sodišči kasacijsko sodišče, nezadostna. Čim bo pa ustanovljeno to kasacijsko sodišče, bo urejena tudi ta stvar, saj bo morala biti odločba kasacijskega sodišča, da li je pristojno samo ali ni, merodajno ne samo zanj, marveč tudi za državni svet (str. 26). — Da se ne strinjam v celoti z razlago čl. 18. ustave, sem povedal drugje. — Naredba pravosodnega ministrstva od 7. decembra 1856, št. 224 drž. zak. velja po mojem mnenju tudi še naprej za tiste posle, katerih razmerja naredba od 18. junija 1921, št. 224 Ur. l. ne ureja. Glej o tem tudi Zdolsek v Slovenskem Pravniku 1925, str. 204 (str. 63 in 98). — Avtorja sama pravita, da glede vročb v kraljevih dvornih poslopih po srbskem postopniku ni predpisano nič posebnega. Zato bi dosledno domneval, da je z državno preureditvijo tudi dotična izjemna določba 4. odstavka § 32 j. n. sama ob sebi ukinjena (str. 82). — Izraz «prvo-stepeni sud» v naših zakonih bi identificiral vedno z zbornim sodiščem I. stopnje, saj srbski prvostepeni sud ustreza po svojem ustroju in celotni organizaciji našim zbornim sodiščem. Kjer se namerava stvar prepustiti okrajnim sodiščem, je to v novih zakonih vedno označeno. Zdi se mi, da se ne motim, če trdim, da se drže naša sodišča tega naziranja (str. 93). — V nekem konkretnem primeru, ko bi bilo sicer vložiti tožbo pri sodišču, določenem po § 100 j. n., odločil je stol sedmorice, odd. B, da bodi to sodišče deželno sodišče v Ljubljani, sklicevaje se na § 28 j. n. Enako je po mojem mnenju pravilno postopati v vseh sličnih primerih, ker deželna sodišča na Dunaju v naši državi nimamo, po analogiji bi bilo pa pristojno samo sodišče na sedežu stola sedmorice odd. B. To je pa nemogoče, ker leži dotično sodišče izven ozemlja naših civilnopravnih zakonov. Pomisliti je pri tem, da se bodo obračale na sodišča teh ozemelj samo osebe, ki jih na to ozemlje kaj veže, kakor n. pr. pristojnost ali pa prejšnje domovališče. To bo, če sta se dve osebi iz Slovenije ali Dalmacije izselili in se v inozemstvu poročili, ostali pa naša državljana. Poiskati bo v takih primerih sodišče, ki sodi po zakonih, ki so se jim stranke za dotično pravno razmerje očitno podvrgele. Ako treba določiti po tem vidiku sodišče na ozemlju c. pr. r., ni nobene zapreke za uporabo določbe § 28

j. n. (str. 100). — K navedbi pri § 599/II c. pr. r. bi bilo še pripomniti, da je pravilnik o carinskih posrednikih z dne 14. maja 1925 razveljavil na tem mestu citirani pravilnik z dne 21. julija 1921. Novi pravilnik nima nobene določbe o razsodišču med carinskim posrednikom in njegovim pooblastiteljem (str. 204). — K problemom, ki so nastali po prevratu in ki jih imajo reševati sodišča skoro dan za dnevem, je prištevati važno vprašanje, kaj je «tuzemstvo» v smislu civilnopravnih zakonov. To vprašanje se ne obravnava enotno ne po sodiščih, kakor tudi ne v literaturi. Tudi avtorja odklanjata principiuelno enotno rešitev, češ da treba poiskati vsaki posamezni zakoniti določbi primerno rešitev (str. 33). Toda če izluščimo iz obilice teh določb, ki so najštevilnejše v sodnem pravilniku, dotične, kjer se da zamenjati «tuzemstvo» ali podobno s področjem poljubnega sodišča na ozemlju civilnopravnih zakonov (n. pr. §§ 67, 81 do 83, 106 do 109) dobimo, da sta avtorja z edino izjemo, ki sta jo napravila glede § 99 j. n., naziranj, da je terminus «tuzemstvo» identičen z ozemljem Kraljevine SHS. Po mojem mnenju bi naj padla tudi ta izjema. Kakor ni odrekati tehtnost utemeljitvi obeh avtorjev in tudi Lapajnetove v Slovenskem Pravniku (1923, str. 212), ki sta pa predvsem izsledek gramatične interpretacije tega paragrafa, tako ni prezreti, da je bila ta norma ustvarjena v prvi vrsti zato, da bi se preprečilo, da ne bi uživali interesi tuzemcev, nastopajočih kot tožiteljev v inozemstvu manjše zaščite napram dolžnikom, mudečim se izven ozemlja j. n. in c. pr. r. Ta razlog je pa sedaj odpadel, najsi tudi pravosodstvo v naši državi povsod ni zadovoljivo. Upoštevati je še, da se priznavajo sedaj povsod tudi izvršilni naslovi, nastali kjersibodi v državi in da je s tem odpadel tudi nadaljni razlog nezaupljivosti. — V zvezi s tem je tudi važno vprašanje vročb izven Slovenije in Dalmacije. Pravilnik za notranjo pošto službo, ki ga je izdalo ministrstvo pošte in telegrafa leta 1921 ima glede tega predpise, ki se ne strinjajo z določbami c. pr. r., zlasti ne pozna položbe na poštnem uradu. Praksa stola sedmorice, odd. B pa zastopa stališče, da se imajo tudi vročbe izven ozemlja c. pr. r. vršiti točno po predpisih c. pr. r., ako naj se smatra, da je bila sodna pošiljka pravilno vročena. Tudi komentar se izjavlja v istem smislu (str. 167). Tako se pripeti, da nekaterih kosov ni moči smatrati nikdar za vročene. Tu bi bilo pač na mestu, da bi se smatrala vsaka vročba, izvršena po poštnih predpisih, kakor da je izvršena tudi po predpisih c. pr. r.

H koncu samo še pripominjam, da se avtorja nista omejila strogo samo na razlago pravnih določb. Obdelala sta tudi najraznovrstnejša pravna vprašanja, ki so samo predhodna vprašanja za pravdne zakone, pa drugod še niso bila pojasnjena. Izredno bogata je zato vsebina knjige, ki zasluži, da si jo nabavi vsak pravnik. Težko bo izhajal brez nje, saj je izmed najpraktičnejših knjig, kolikor jih je izšlo po prevratu, zanesljiv kažipot in obenem izčrpen pregled po našem civilno-procesnem pravu.

Dr. Rudolf Sajovic.

Dr. Gavra V. Gojković: *Komasacija zemljišta*, Zagreb, 1926. Tisk
Zakladne tiskarne Narodnih novin.

Brošura, tiskana v cirilici in obsegajoča 65 strani, prinaša o s n u t e k
z a k o n a o k o m a s a c i j i (z l o ž b i) z e m l j i š č z a n a š o k r a l j e v i n o
t e r m o t i v e z a t a z a k o n .

Zakonodaja o komasacijah v raznih državah Evrope je kaj raznolika.
Ta raznolikost se osobito kaže v določbah o pogojih za dopustnost zložbe:
ali odloča majoriteta ali izvestna kvalificirana minoriteta prizadetih po-
sestnikov ali se izvaja zložba celo uradoma. Najenergičnejša je bila Pr u s
s i j a , k i j e ž e l . 1821. določila, da je vsaka delitev skupnih zemljišč ipso
iure združena z zložbo dotične občine. Šele zakon od 2. aprila 1872. omo-
goča samostojne zložbe vsled sklepa večine udeležencev. Od l. 1920. pa
so dopustne celo uradne zložbe. Večina držav v J u ž n i N e m č i j i s e
j e o m e j i l a n a p r i s i l n e a r o n d a c i j e m e j i n u r e d i t i v e p o l j s k i h p o t o v . — V
F r a n c i j i s o f a v o r i z i r a l i u p o š t e v a j o č i n d i v i d u a l i s t i č n i d u h n a r o d a p r o -
s t o v o l j n e z a m e n j a v e z e m l j i š č (z a k o n i z l . 1884.). Uspeli so bili neznatni.
Šele sedaj, po svetovni vojni, so tudi tam začeli izvajati v zvezi z obnovo
opustošenih pokrajin obsežnejše komasacije (zakona iz l. 1918 in 1919).
Tudi v A v s t r i j i s o p r v o t n o s k u š a l i o d p r a v i t i r a z k o s a n o s t z e m l j e z
o l a j š e v a n j e m i n d i v i d u a l n i h a r o n d a c i j (z a k . z d n e 3 . I I I . 1868 drž. zakonik
št. 178 in nasl.), toda naravno brez pravega uspeha. Še zakon o arondaciji
gozdnih mej iz l. 1883. stoji na istem stališču. Istočasno pa so se uveljav-
l j a l a s t r e m l j e n j a o s o b i t o v d e ž e l n i h z b o r i h p o u z a k o n j e n j u p r a v i h k o m a -
s a c i j i n s o d o v e d l a k o n č n o p r e k o P e y r e r j e v i h z a k o n s k i h o s n u t k o v i z l . 1873.
i n 1878. d o d r ž a v n e g a z a k o n a o z l o ž b i p o l j e d e l s k i h z e m l j i š č z d n e 7 . j u -
n i j a 1883. drž. zak. št. 92. k o t t a k o z v a n e g a o k v i r n e g a z a k o n a , k i s e j e
u v e l j a v l j a l š e l e z i z v r š i l n i m i d e ž e l n i m i z a k o n i . T a k o v e l j a j o n a s e d a j j u g o -
s l o v a n s k e m o z e m l j u b i v š e A v s t r i j e s k o r o d o s l o v n o e n a k i d e ž e l n i z a k o n i
o z l o ž b i z a b i v š o d e ž e l o K r a n j s k o z d n e 7 . n o v e m b r a 1900 k r a n j . d e ž . z a k .
št. 28 z n o v e l o z d n e 15 . n o v e m b r a 1910 k r a n j . d e ž . z a k . št. 37, z a b i v š o
d e ž e l o Š t a j e r s k o z d n e 26 . m a j a 1909 š t a j . d e ž . z a k . št. 45, k i j e s e d a j
r a z š i r j e n t u d i n a P r e k m u r j e i n z a b i v š o d e ž e l o K o r o š k o z d n e 21 . f e -
b r u a r j a 1900 k o r . d e ž . z a k . št. 15. D o č i m p a s o b i l i p o g o j i z a u v e d b o z l o ž b e
p o z a k o n i h i z l . 1900 p r e t e Ź k i i n j e o s o b i t o p r e d p i s a n o s k l e p a n j e u d e l e -
ž e n c e v o b k o n c u z l o ž b e o t e m , d a l i n a j s e p o t r d i n a č r t o z l o ž b i a l i n e ,
n a j v e č k r a t o n e m o g o č i l o k o n č n o i z v r š i t e v k o m a s a c i j e , s o n o v e j š i z a k o n i
o d l . 1909. d a l j e o l a j š a l i u v a j a n j e i n i z v a j a n j e z l o ž b s t e m , d a z a h t e v a j o
z a u v e d b o z l o ž b e n e g a p o s t o p k a p r e d l o g e n e t r e t j i n e p o s e s t n i k o v z v e č
n e g o p o l o v i c o k a t a s t r a l n e g a č i s t e g a d o n o s a a l i p a p r e d l o g v s a j p o l o v i c e
p o s e s t n i k o v , p o l a g a j o č v s o i z v e d b o z l o ž b e , t e h n i č n o i n p r a v n o , v r o k e
p o s e b n i h a g r a r n o p r a v n i h o b l a s t e v (k o m i s a r j e v i n k o m i s i j e z a
a g r a r n e o p e r a c i j e) i n o p u š č a j o č i t a k n e s m i s e l n o k o n č n o s k l e p a n j e
u d e l e ž e n c e v o z l o ž b e n e m n a č r t u . K l j u b t e m u s o z l o ž b e n a s l o v e n s k i z e m l j i
o s t a l e v p o v o j i h . V s o s e d n i A v s t r i j s k i r e p u b l i k i p a s o d o s e g l e v n a j n o -
v e j š e m č a s u v e l i k r a z m a h v s l e d s m o t r e n e i z p o l n o t i v e a g r a r n o p r a v n i h
o b l a s t e v , p a t u d i v s l e d z a k o n a i z l . 1920., k i p r e d v i d e v a p o d g o t o v i m i

pogoji že tudi uradne zložbe. V ostalih pokrajinah naše države imamo zakone o zložbah seveda še izpred vojne v Hrvatski in Slavoniji ter v Vojvodini in Medjmurju. V Hrvatski in Slavoniji velja zakon z dne 22. junija 1902., za Vojvodino in Medjmurje pa še madžarski zakoni čl. VII. in XXXIX. iz l. 1908. Hrvatski zakon o zložbi predvideva slično kakor avstrijski posebna komasacijska oblastva (komasacijone povjerenike, županijska komasaciona povjerenstva kot I. in zemaljsko komasaciono povjerenstvo kot II. inštanco) in zahteva za predlog eno petino interesentov, ki pa morajo biti obenem lastniki polovice katastrske površine in čistega katastrskega donosa, ali pa eno desetino udeležencev, ako poseduje četrtino katastrske izmere in čistega katastrskega donosa in ako so ta zemljišča razdeljena po načelu «tropoljarstva» v tri zgone (Dreifelderwirtschaft) ali ako je pretežni njih del tako razkosan na male parcele, da jih ni mogoče racionalno obdelovati. Predvideva pa tudi uradne zložbe, posebno ako so iste potrebne radi večjih melioracij, ter celó delno izselitev, ozir. preselitev posameznih udeleženih gospodarstev. Madžarski zakon razločuje pri zložbi administrativni in sodnijski postopek. Prvi ima ugotoviti potom posebne strokovne komisije, da-li je zložba koristna in izvedljiva. Odločbo izreka minister za kmetijstvo. V sodnem postopku se razsoja o dopustnosti zložbe, ki je podana, če v primeru koristi zanjo glasuje vsaj toliko posestnikov, da imajo eno četrtino zemljišč (po površini). Ako pa je izrekla odločba ministrstva, da zložba ni koristna, tedaj zahteva zakon za dopustnost zložbe, da morajo predlagatelji posedovati vsaj polovico zemlje. Na prvi pogled vidimo, da odseva iz hrvatskih in madžarskih zakonov jasno širokogrudni agrarni značaj prizadetih zemljâ, dočim se zrcali v avstrijskih zakonih ozkosrčni merkantilizem. Velik del naše agrarne države še ne pozna komasacij. Morda tudi ni še povsod podana tako izrazita potreba po njih uvajanju. Vendar je dobro, da se pravočasno ustvari zakonita možnost za eventualno potrebno novo porazdelitev zemlje. S tega stališča je brezdvomno presojati brošuro dr. Gavra V. Gojkovića, ki nam podaja osnovo zakona o komasaciji zemljišč v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Žarišče vsakega zakona o zložbi je njegova določba o pogojih za dopustnost zložbe.

Dr. Gojkovića osnutek se obče tesno naslanja na hrvatski zakon o zložbi iz l. 1902. (deloma doslovno), značil bi pa velik korak nazaj, ako bi postal zakon, ker otežkoča izvajanje zložb z mnogo prestrogimi pogoji. Dočim favorizirajo hrvatski, avstrijski, madžarski in menda vsi moderni zakoni o zložbah kvalificirane manjšine za napredkom stremečih posestnikov, zahteva Gojković ne samo navadno, marveč naravnost kvalificirano večino in sicer $\frac{3}{5}$ vseh udeležencev, ki pa morajo imeti v lasti $\frac{2}{3}$ zemljišč po katastralni izmeri. Vsled tega označuje dr. Milan Ivšić v svojem znamenitem delu o jugoslovanskih agrarnih problemih* Gojkovićeve

* Dr. Milan Ivšić, Les problèmes agraires en Yougoslavie, Paris 1926, str. 344.

osnutek za «malo posrečen», v čemer mu bo pritrdil vsak agrarni pravnik. Vrhu tega je črtal napram hrvatskemu zakonu iz l. 1902. vsako možnost uradne izvršitve zložb, dočim v vseh modernih agrarnih državah stremijo za tem, da omogočajo pod gotovimi pogoji zložbe nezavisno od subjektivnega razpoloženja interesentov in se ozirajo le na objektivne potrebe modernega racijonaliziranja kmetijskega obrata. Da je končno Gojković izbacil po hrvatskem zakonu pogojno možno preselitev (Abbau), je očigled ostalim pogojem samoobsebi umevno. V tem oziru vsebuje torej ta osnutek poslabšanje obstoječega zakonodavstva, kar moramo odločno odklanjati.

Nasprotno so pa v principu povsem umestne določbe o posebnih komasacijskih sodiščih** (oblastni komasacijski sud kot prva in državni komasacijski sud u Zagrebu kot druga in zadnja inštanca), ki naj bi bila stalna in neodvisna kakor redna sodišča. Mesto sedanjih poverjenikov (na Hrvatskem) in komisarjev (v Sloveniji) predvideva Gojković oblastne in državne (v teritorialnem smislu) komasacijske sodnike. Komasacijska sodišča naj bi bila podrejena kakor dosedanja povjerenstva na Hrvatskem ministrstvu pravde, dočim so oblastva za agrarne operacije v Sloveniji podrejena kmetijskemu ministrstvu, ki pa mora iskati sporazuma z ministrstvom pravde. Tu je nujno potrebno izenačenje.

Pristojnost ureja Gojkovičev osnutek doslovno po hrvatskem zakonu iz l. 1902., ki v bistvu odgovarja določbam avstrijskega zakona o zložbi, vendar bi bilo treba tu smotrenejših določil v pravcu poenostavljenja in pospeševanja postopka. Ne vidim razloga, zakaj bi bil oblastni komasacijski sodnik samo poizvedovalni organ in referent v senatu in zakaj bi mu v gotovem obsegu ne šla popolnoma pristojnost kakor okrajnemu sodniku. Najnovejša avstrijska organizacija agrarnih oblastev s prvimi agrarnimi instancami (Agrarbezirksbehörde), deželnimi agrarnimi senati (Landesagrarsenat) kot drugimi instancami in najvišjim agrarnim senatom (Oberster Agrarsenat) na Dunaju, na katerega pa je dopustna pritožba le v taksativno naštetih slučajih, osobito tudi radi kršenja zakonov, se mi zdi mnogo boljša in cenejša.

Tudi postopek po Gojkovičevem osnutku je ostal isti kakor ga je uvedel že hrvatski zakon iz l. 1902. Vodi ga komasacijski sodnik s pomočjo odbora udeležencev, tehničnega in drugih strokovnjakov. Razprave so javne in ustne. Umestna je tudi že stara določba, ki jo pa v avstrijskem zakonu o zložbi pogrešamo, da se smatra o vsakem udeležencu, ki izostane od razpisane obravnave, da privoljuje v komasacijo, ozir. da pristaja na mnenje, ki je ugodnejše za njeno izvedbo.

Drugače kakor avstrijski zakon urejata hrvatski zakon in Gojkovičev osnutek vprašanje pravnih lekov. Dočim dopušča prvi pritožbe proti ukrepom komisarja za a. o. na višjo inštanco v posameznih štadijih med postopkom samim, prepuščata slednja osvajanje prigovorov med postop-

** Enake zahteve sem iznesel že svojčas v brošuri «Agrarna vprašanja v Sloveniji», 1924, str. 19.

kom komasacijskemu sodniku (poverjeniku), razsojo o njih pa odkazujeta v slučaju, da jih sodnik ni že sam upošteval, oblast. komasacijskemu sodišču (presuda), proti katerega odločbi je dopustna pritožba (žalba) na državno komasacijsko sodišče. Vendar se mi zdi avstrijski postopek boljši in praktičnejši, ker preprečuje event. brezplodno delo, ako druga instanca n. pr. ugotovi prigovoru glede ceditve.

Po starem hrvatskem zakonu postavitve v prejšnje stanje ni dopustna v komasacijskem postopku (avstrijski zakon jo deloma dopušča, izključuje jo pa proti potrjenemu načrtu). Gojkovičev osnutek o tem vse kakor važnem vprašanju nima določbe.

Vprašanje stroškov ne urejuje ne stari hrvatski zakon niti Gojkovičev osnutek, tako da bi to bilo v skladu s potrebnim pospeševanjem komasacij. Ako naj že predlagatelji zalagajo stroške za priprave, ko se še ne ve, bo-li došlo do zložbe ali ne, je jasno, da se bo marsikdo, ki sicer uvideva potrebo in korist komasacije, premislil, riskirati ne vedno majhne vsote. Odločno bi se bilo tu naslanjati na avstrijski zakon, po katerem plačuje komisarje in tehničnega strokovnjaka država in morajo udeleženci povrniti po končani zložbi le stroške za zemljemerska dela, ako že noče država sama prevzeti vseh stroškov.

Resumé: Gojkovičev osnutek zakona o komasaciji zemljišč v svojih najvažnejših določbah o pogojih za prisilno uvedbo komasacije ne ustreza nujni potrebi po racionalni porazdelbi zemlje. Tudi sicer bi se dal s kompilacijo sedaj veljavnih hrvatskih, madžarskih in avstrijskih zadevnih predpisov ustvariti boljši osnutek zakona o komasaciji zemljišč za vso državo SHS nego je Gojkovičev.

Dr. Fran Spiller-Muys.

Dr. Joseph Mayer: Gesetzliche Unfruchtbarmachung Geisteskranker. Freiburg im Breisgau, Herder & Co. 1927. Str. XLIV + 466.

To delo je izšlo kot 3. zvezek «Studien zur katholischen Sozial- und Wirtschaftsethik», ki jo izdaja gori označena založba. Samo se označuje kot teološka studija (str. 151). Brez dvoma je zahtevala ogromnega truda. V seznamu uporabljenih spisov je citiranih nad 720 del. In vendar pogrešamo nekaj važnih razprav, kot n. pr. ono H. Grossa s predlogom, da naj se seksualni zločinci «deportirajo» na izoliran dalmatinski otok, ali Tandlerjevo brošuro: «Ehe und Bevölkerungspolitik». Razdelitev knjige v 4 oddelke (osnovne razlage, moderni poskusi sterilizacije, njih ocena, cerkvenopravne posledice) je pravilna, podrejena poglavja slede primerno drugo za drugim, ali — drugo iz drugega, pa žal ne vsekoli. Zdi se nam, da je bilo obsežno delo napisano v različnih fazah, ki so stale daleč vsak sebi, da pa je pisatelj svoje nazore, ki jih je imel prej, pozneje izpreminjal, a jih premalo «retuširal». Evo dokazov: Na str. 137, 138 pravi pisatelj, da hoče njegova knjiga dokazati, «da je zakonita odprava zarodne zmožnosti umobolnih ta čas praktično neutemeljena, da nasprotuje svrhi, da se ne da izvesti, da torej za sedaj npravnstveno ni dovoljena». Na str. 242 pa čitamo: «Za ta čas se da izvajati samo lečenje nekih epileptikov in ljudi, ki imajo ples sv. Vida, enako pa tudi še odprava plodovitosti malega števila zavodnih

oskrbovancev, preden se odpustijo na slobodo.» Glede kastracije otrok pa pravi na str. 271: «Kadar je diagnoza zanesljiva, bolezen pa drugače neodpravljljiva, pa ni ugovora niti od strani onih, ki so upravičeni, otroke vzgajati, niti od strani države, ne vidim, zakaj bi se ta način ozdravljenja ne odobral, ne samo od strani psihiatrov, ampak tudi od strani etike.» Na str. 388 postavlja M a y e r neke zahteve, kakšen bodi zakon, pa pravi potem, da bi «tak zakon o zakoniti sterilizaciji umobolnih imel prej ugoden, nego neugoden moralčni vpliv.» Menda je dovolj dokazov, kako malo je vse delo iz enega kosa zlito. Mogli bi jih navesti še precejšnje število. Pisatelj je teolog, ali on razlaga stvarno tudi potankosti medicinskega značaja, se spozna v najmodernejšem nauku o notranji sekreciji spolnih žlez in njenem vplivu na razvoj telesa in osebnega značaja (str. 358, 359), a neštetokrat uporablja za dokaz svojih trditev samo citate kakšnega avtorja, ki ga še prej proglasi za veliko glavo. On je preštudiral mnogo pravniških razprav, je dobro informiran o modernih nalogah kazenskega prava, o očuvalnih sredstvih, ali L i s z t o v e g a glavnega dela o kazenskem pravu si ni ogledal. Citira ga le: «So L i s z t n a c h F a l e c k 388» —, a ta F a l e c k je napisal le neki članek o kazni v «R e c h t s l e x i k o n u». Če bi bil M a y e r zvedel, kdo je bil v. L i s z t, bi mu moral privoščiti malo več pažnje.

Škoda, da kaže ogromno delo navedene napake. Ipak moremo reči, da ga bo vsak pravnik s pridom prečital. Predvsem radi velike zanimivosti predmeta, potem — in to bodi prav posebno poudarjeno — radi iz vrstnega pregleda o svetovni zakonodaji glede zakonite odpravljljivosti zarodne zmožnosti v obče, slednjič pa tudi zato, ker se bo kot pravnik iz napak drugih učil, kako ne sme pisati, ako naj bo predmet razprave obdelan na najširši osnovi in vendar prost vsakojakih, motečih protislovij.

Dr. Metod Dolenc.

A. V. Solovjov: *Značaj vizantinskega prava na Balkanu. Izdanje Čupičeve zadužbine. Državna štamparija Beograd, 1928. Str. 46.*

S srečno roko se je lotil avtor problema, kakšen pomen je imelo bizantinsko pravo za razvoj prava na Balkanu, h kateremu štejemo Bolgarsko, Srbijo in Rumunijo. Če je vpliv rimskega prava na narode zapadne Evrope že do dobra proučen, je bilo to pripisovati naporu mnogih velikih pravnih zgodovinarjev, s Savignyjem na čelu. Tem zaslužnejše je delo, da je S o l o v j o v zbral vse, kar je bilo napisanega od sredine preteklega stoletja (prej se ni pisalo ničesar o tem) glede postanka t. zv. bizantinskega prava in njegovega vpliva na razvoj prava v navedenih treh državah, ter je to podal v sintezi ob kritičnem premotrivanju doslejšnje tozadevne književnosti. Po njegovih ugotovitvah pričinja vpliv bizantinskega prava za Bolgarsko v 9., za Srbijo v 12. in za Rumunijo v 14. stoletju. Zanimivo je, da so prva rumunska povelja spisana po pravilih bulgarske, torej tudi bizantinske carske kancelarije v slovanščini. Povsod prikazuje avtor razvoj prava prav do najnovejše dobe, kar je za presojo duhá zakonodaje prav poučno. (Če trdi o srbijskih «zakonikih o postopku», da se opazuje v njih francoski duh, bi bilo k zakonu o srb. kazenskoopravnem postopku

pripomniti, da je precej verna imitacija Hye-Gluneckevega reakcije narnega k. pr. r., ki je veljal v Avstriji od l. 1853 dalje skozi 20 let). Najobsežnejše, pa tudi najzanimivejše poglavje je ono, ki se tiče Srbije. Tu se pozna, da je avtor sam proučeval listinske vire in da ne referira samo, ampak razvija svoje misli po lastnih študijah. Vsekakor pomenja njegova studija obogatitev jugoslovanske pravne zgodovine, ki jo je topla pozdraviti.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Hellmut Jvers: *Die Hypnose im deutschen Strafrecht*. Verlagsbuchhandlung Ernst Wiegandt, Leipzig, 1927. Str. 108.

Knjiga je izšla kot 3. zvezek serije publikacij prof. Fr. Exnerja (Lipsija) «Kriminalistische Abhandlungen», a ima za nas vrednost predvsem v tistem oddelku, ki razlaga hipnozo kot dejanski fenomen na podlagi današnjih znanstvenih izsledkov. Tu se najde resnično izvrstna informacija o sugestiji in hipnozi, ki obsega najvažnejše doslej znane teorije, predvsem nemške in francoske. Izvrstno je tudi, kar prinaša Jvers o okultizmu; šteje ga pravilno med pojave, ki razširajo v pogledu znanstvene vrednosti izpod hipnoze. Poglavje o hipnozi kot dejanskem fenomenu izpopolnjuje še obrazložba posthipnotičnih povelj, osebnih sposobnostij za hipnotiziranje in sugestibilitete. Zanimiva je Jversova konstatacija, da so za hipnozo predestinirani najbolj tisti ljudje, ki nimajo mnogo duševne samostojnosti. Želja neke osebe, da naj bi bila kar najhitreje hipnotizirana, ne pospešuje, ampak naravnost ovira hipnotiziranje. Nepravilno je mnenje, da se dajo najlažje hipnotizirati na duhu bolne ali histerične osebe. Organ telesa, ki pride v poštev za hipnotiziranje, so veliki možgani; pri duševno bolnih osebah pa ti vobče ne sprejemajo vtiskov od zunanjega sveta.

V drugem oddelku govori Jvers o pomenu hipnoze za veljavno kazensko pravo. Potem ko je konstatiral, da ima doslej samo norveški kazenski zakon določbo o kaznovanju hipnotizerja, ki neko osebo brez njene volje hipnotizira, preide na razmotrivanje o pomenu hipnoze po kazenskem pravu v Nemčiji. Najprej razpravlja o kaznivih dejanjih na hipnotizirancih, storjenih s samo hipnozo, kakor so telesna oškodba, utesnitev svobode, prisiljenje ali žalitev, za tem o kaznivih dejanjih, storjenih na hipnotizirancih izven hipnoze, ki so poleg že navedenih tipičnih zločinov še lahko imovinski in npravstveni zločini. Sledé razmotrivanja o kaznivih dejanjih hipnotiziranih oseb v hipnotičnem in posthipnotičnem stanju in pa o kaznivosti hipnotizerjev samih. Samo, da pokažemo na nekoliko zanimivih in podrobno obdelanih vprašanj, naj navedemo institut privolitve, označene kot nekakšno «pravico pravne možnosti», dalje vprašanje operativnih izpremenitev na telesu po zdravnikih, katere naj regulira stanovska etika v smislu nekakšnega običajnega prava, slednjič pojem «sile» kot modaliteta dejanja. Zelo obširno se bavi pisatelj s hipnozo kot sredstvom za storitev npravstvenih zločinov, in to s pravilnega vidika, da hipnoza izključuje pravo voljo človeka in ga napravi za zgolj sredstvo v roki hipnotizerja. Tu pa ne prihajajo samo zločinci hipnotizerja v poštev, ampak tudi delikti, h katerim je bila tretja oseba navedena

po hipnotizirancu. V tem oziru postane hipnotizer posredni nasvovatelj. Poudariti treba minuciozno temeljitost, s katero obravnava *J v e r s* svoje probleme. Toda zdi se nam vendar, da pisatelj včasih učeno razpravlja o dejanskih stanih, ki so bili pač tu ali tam omenjeni, ki pa vzbujajo a priori tako težke dvome o obči možnosti dejanja, da bi tisti primeri kot neresni ali vsaj netipični brez škode izostali (n. pr. sugeriranje v prvem štadiju noseče ženske [mlade sestrične], da «dobi» zopet menses, kar se je — baje — uresničilo).

Zadnji oddelek govori o kazensko procesualnem učinkovanju hipnoze. Zelo kratek je pač zato, ker v modernem procesu nikjer ni dopustno, vplivati s prisilnimi ali varalnimi sredstvi na eksplorande.

Naša sodba o tej knjigi je, da uvaja prav srečno v probleme, s katerimi se bo morala tudi naša kriminalna politika resno baviti; tudi pri nas hipnotiziranje ni več tako redka stvar, kot se vobče misli.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Aleksander Pilcz: Okkultismus und Rechtsplege. Wien 1927. Hölder-Pichler-Tempski A. G. Str. 48.

Sedmi zvezek «Abhandlungen aus dem juristisch-medizinischen Grenzgebiete» obsega znanstveno visoko stoječo razpravo dunajskega psihiatra *Pilcz* a. Pisatelj pozna natančno vso literaturo in je sam več let eksperimentalen kot znanstveni izvedenec v aferah dunajskih «medijev». Njegova sodba je, da eksitenca okultnih fenomenov in ljudi z okultističnimi sposobnostmi doslej znanstveno še ni dokazana, da pa se iz te konstatacije ne sme sklepati, da bi se na možnost takih fenomenov in ljudi v bodočnosti ne smelo misliti. Na drugem mestu poudarja *Pilcz*, da religiozno svetovno prepričanje in naravoslovno-znanstveno delovanje nimata ničesar skupnega, niti se ne izključujeta, ako se snideta v eni in isti osebi, kakor hitro se — to je odločilno — strogo ločita drug od drugega: *Hyrtil* in *Pasteur* se navajata kot vzgleda takih znanstvenikov.

Da gre okultizmu precejšnja vloga za kazensko in civilno pravo, je znana stvar. *Pilcz* je razdelil to stran svoje razprave na več oddelkov; on govori o goljufijah z okultizmom in o izvedencih glede vprašanja okultizma. Tu ni mogel mnogo novega povedati. Bolj zanimiva pa so njegova izvajanja glede uporabe telepatov in svetlovidcev v kriminalnih preiskavah v svrhu poizvedbe tajnosti. Nabraja menda vse take pojave izza polpretekle dobe, kar daje zelo lepo zaokroženo sliko, — a vse to zopet v prilog glavne teze, da dokazov za uspešno delovanje «medijev» nikjer ni bilo konstatirati. Skoro prekratko pa je poglavje o škodi na zdravju, ki jo utegne povzročiti okultistično udejstvovanje. Tu so posneta poročila drugih avtorjev o samomoru, o zblaznitvah vsled okultizma, ali iz lastnih izkustev govori *Pilcz* le o pretresljajih psihičnega ravnovesja, iz katerih pride morda tudi do motitev umstvenega delovanja.

V posebnem dodatku razpravlja *Pilcz* o problemu «čarobne (rudosledne) šibice» (*Wünschelrute*). Tu pa ni več tako skeptičen kakor glede okultizma vobče; on je nazora, da so res ljudje, ki morejo spoznavati na podlagi določenih dražljajev dejstva, ki jih prosečni človek niti ne sluti. Ali

— pri tem poslu uporabljano orodje — t. j. čarobna šibica, nima nikakšnega pomena; delo opravijo — mišice dotične osebe že same zase. Na ta način se vrne *Pilec* z vendar le nazaj k svoji že zgoraj označeni znanstveni tezi.

Dr. Metod Dolenc.

Razne vesti.

Gospode člane, ki so ostali zvesti našemu društvu od njega ustanovitve pa do danes, opozarjamo na naš poziv od 14. julija t. l. in jih vnovič prosimo, da nam pošljejo zaprosene prispevke in svoje slike za slavnostno številko vsaj do konca meseca oktobra. Doslej so se gg. člani tej prošnji odzvali le v prav malenkostnem številu. Smatrajo naj ta poziv za nujen.

Dr. Fran Papež, odvetnik v Ljubljani, soustanovitelj društva «Pravnika» in njega predsednik v prvih štirih letih obstoja, je obhajal dne 22. septembra t. l. devetdesetletnico svojega rojstva. Ob tej priliki mu je čestitalo naše društvo, spominjajoč se pri tem slavljenčevih zaslug za društvo in društveno glasilo. Čestitke ponavljamo tudi na tem mestu, želeč starosti naših pravnikov, da bi preživel še mnogo let v zadovoljstvu, zasluženem po bogatem delovanju za občno korist.

Dr. Karel Šavnik †. Dne 11. septembra t. l. je umrl po dolgi in težki bolezni dr. Karel Šavnik, bivši delegat ministrstva financ, ravnatelj podružnice poštne hranilnice v Ljubljani in honorarni profesor za finančno upravno pravo na ljubljanski univerzi. Bil je med redkimi možmi, ki so obogatili našo pravniško literaturo s prispevki iz finančnega prava. Zato vemo ceniti tembolj njegovo zaslužno delovanje in čutimo, da je nastala vsled njegove smrti vrzel v naših znanstvenih krogih. Poleg raznih finančno-upravnih razprav, ki jih je priobčil pokojnik drugod, naj bodo omenjene samo naslednje, ki so bile napisane za Slovenski Pravniki: Reformirani § 153 zakona o osebnih davkih (1914), Naš zakon o glavni kontroli (1923) in Pravniki v finančni službi (1926). Vse Šavnikove razprave se odlikujejo po globokem znanju, bistroumni koncepciji in lepem slogu. Radi tega je bil tudi priznan predavatelj in je še v zadnjem času, čeprav težko bolan, pripravljal za naše društvo novo predavanje. Bodi odličnemu sotrudniku in članu ohranjen časten spomin!

Kongres pravnikov Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev odgoden. Stalni odbor Kongresa pravnikov je na svoji seji v Zagrebu dne 9. septembra t. l. soglasno sklenil, da se prihodnja skupščina, odrejena na mesec oktober 1928 v Skoplje, radi tehničnih težkoč odgodi na pomlad 1929 in da se bo vršila ta skupščina po prejšnjih sklepih odbora v Skoplju. Še ne poslani referati naj se pošljejo glavnemu sekretarju kongresa v Beograd preko pravniških društev do 1. decembra 1928, tako da izide Spomenica do novega leta 1929. Prispevki, ki so bili poslani za oktobersko skupščino, veljajo za pomladanski kongres, ako se ne bodo zahtevali nazaj.

Takсни zadevi. 1. Se li naj glede na formalno pravilno izstavljeno potrdilo o siromaštvu po sodišču dopuščena oprostitev od taks — tekom

postopanja zopet odzvame, če se naknadno nepobitno izkaže, da plačuje oproščeni vendarle več davka, kakor je dopustno za oprostitev od taks? Večina sodišč stoji na stališču, da se za rešitev vloge pozvano oblastvo z vprašanjem resničnosti vsebine potrdila o siromaštvu tekom postopanja sploh nima več baviti, ko zadostuje, da sta odgovorna po zadnjih odstavkih čl. 5 taks. zakona za eventualno nepravilno vsebino potrdila o siromaštvu prošnik in oblastveni organ, ki je potrdilo izstavil. To stališče se da utemeljevati z razlogom, da mora potrdilo o siromaštvu po členu 5., točke 6, odst. 7 taks. zak. itak tudi obsegati ugotovitev, da prošnik sploh nikjer — torej tudi ne v drugih krajih kakor v okolišju oblastva svojega stalnega bivališča nima predpisane imovine. Raz vidik kontinuitete sodnega postopka je navedeno stališče sodišč vsekakor pozdravljati ter bi bilo zaradi varnosti le še priporočljivo, da se še dobi zadevni pristanek generalne direkcije posrednih davkov v Beogradu v smislu čl. 43 taks. zakona.

2. Važnega pomena za pravosodstvo je nadalje tudi način taksnega postopka za primer, da se šele na višji stopnji izkaže nepravilno kolkovanje dotične vloge. Iz točke 4. v zvezi z ostalimi določbami čl. 212 in 214 taks. pravilnika se more posneti, da ima za rešitev vloge pozvano sodišče praviloma — izvzemši gotove posamezne primere — o d s t r a n k e le zahtevati plačilo, ozir. doplačilo predpisane takse, ne oziraje se seveda tukaj na itak obstoječo in v čl. 44 taks. zak. поближе označeno nadaljno odgovornost dotičnega uradnega organa. Istega naziranja je tudi generalna direkcija posrednih davkov v Beogradu v svojem pojasnilu od 13. julija 1928, Br. 91.113, kjer pa še izrecno izvaja, da po njenem mnenju ni treba, da se vzlic nedostatnemu kolkovanju prvotne vloge že izdana prvosodna rešitev po višji inštanci razveljavi le zaradi pomanjkljivega kolkovanja, da je marveč le potrebno, da se opusti nadaljno postopanje dotlej, dokler se taksa ne poravna. Poslednje je razumeti tako, da se naj smatra stvar za odpravljeno, če predlagatelj na poziv po čl. 231 taks. pravilnika takse ne poravna ali dopolni. Da zakon ne zahteva razveljave že enkrat izdane sodne rešitve zaradi pomanjkljivega kolkovanja prvotnega predloga, sledi brezdvomno iz dejstva, da zakon, ki sicer zahteva, da se nedostatno kolkovana vloga ne sme vzeti v delo, v o b č e n i m a d o l o č b e, po kateri se mora že izdana rešitev razveljaviti, če se je izdala, dasiravno predlog sploh ni bil, ozir. ni bil pravilno kolkovan. Razveljava že izdane sodne odločbe je tudi z ozirom na posledice — zvezane s tem (razglasitev, ustanovitev pravic drugih oseb itd.) — tako dalekosežnega pomena, da bi moral v danem slučaju zakon pač izrecno določati dotično razveljavo, če bi jo zares predvideval. Tako razveljavljenje po višji inštanci pa vrh tega nikakor ne bi bilo v skladu z načeli pravde ekonomije, ker bi ne bilo treba zaradi pomanjkljivo taksirane prvotne vloge razveljavljati samo prvosodne odločbe, temveč sploh vse postopanje in vse odločbe v pod-sodnih inštancah. In to po tretji, ozir. zadnji inštanci, če bi bila šele ta stopnja dognala, da prvotni predlog ni bil ali pa je bil samo nezadostno kolkovan.

J. Sernee.

1. The first part of the document is a list of names and titles, including the names of the authors and the titles of their works. This section is organized in a structured manner, likely serving as a table of contents or a list of references.

2. The second part of the document contains the main body of text, which appears to be a collection of essays or articles. Each entry includes a title, followed by the author's name, and then the text of the work. The text is dense and covers a wide range of topics, possibly related to the field of study mentioned in the title.

Komaj tretjina članov je plačala doslej letošnjo članarino. Položnice so bile priložene prvi številki.

Naj pošljejo čimprej članarino še ostali, prosi
blagajnik.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“
znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čim prej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Ravnotam se dobe Štefan Lapajne: „Državni osnovni zakoni“, Spomenica na drugi Kongres pravnika, Spomenica za III. glavnu skupštinu Kongresa pravnika in letniki „Slov. Pravnika“ od l. 1909 naprej. Cena s poštnino vred za „Državne osnovne zakone“ — 12 Din, za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din za Spomenico o sarajevskem Kongresu 30 Din za „Slovenski Pravnik“ letniki 1927 do 1923 po 60 Din, ostali letniki po 30 Din.